Teismo praktikos rinkinys

BENDROJO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2012 m. birželio 27 d.*

„Konkurencija — Karteliai — Savaiminio kopijavimo popieriaus rinka — Kainų nustatymas — Sprendimas, kuriuo konstatuojamas SESV 101 straipsnio pažeidimas — Sprendimas, priimtas panaikinus pirmąjį sprendimą — Pažeidimo inkriminavimas patronuojančiajai bendrovei kaip tiesiogiai jį padariusiam asmeniui — Nullum crimen, nulla poena sine lege principas — Teisinis saugumas — Bausmių individualizavimo principas — Teisingas bylos nagrinėjimas — Vienodas vertinimas — Protingas terminas — Teisė į gynybą — Baudos — Senatis — Lengvinančios aplinkybės — Bendradarbiavimas“

Byloje T-372/10

Bolloré, įsteigta Ergué-Gabéric (Prancūzija), atstovaujama advokatų P. Gassenbach, C. Lemaire ir O. de Juvigny,

ieškovė,

prieš

Europos Komisiją, atstovaujamą W. Mölls, F. Castillo de la Torre ir R. Sauer, padedamų advokato N. Coutrelis,

atsakovę,

dėl prašymo panaikinti arba pakeisti 2010 m. birželio 23 d. Komisijos sprendimą C (2010) 4160 galutinis, susijusį su SESV 101 straipsnio ir EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo procedūra (byla COMP/36212 – Savaiminio kopijavimo popierius),

BENDRASIS TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas N. J. Forwood, teisėjai F. Dehousse (pranešėjas) ir J. Schwarcz,

posėdžio sekretorė C. Kristensen, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2012 m. vasario 1 d. posėdžiui,

priima šį

* Proceso kalba: prancūzų.

Sprendimą

Faktinės bylos aplinkybės

1 1996 m. rudenį popieriaus gamintojų grupė *Sappi* pateikė Europos Bendrijų Komisijai informaciją, kuri suteikė pagrindo įtarti, kad egzistuoja slaptas kainų nustatymo savaiminio kopijavimo rinkoje kartelis.

2 1997 m. Komisija, remdamasi 1962 m. vasario 6 d. Tarybos reglamentu Nr. 17, Pirmuoju reglamentu, įgyvendinančiu [EB 81] ir [EB 82] straipsnius (OL 1962, 13, p. 204; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 3), atliko kelių savaiminio kopijavimo popieriaus gamintojų, būtent *Papeteries Mougeot*, *Sappi* ir kitų bendrovių, tarp jų - *Koehler* ir *Arjo Wiggins Appelton plc* (toliau - AWA), patikrinimus.

3 Nei *Copigraph*, bendrovė, veikianti šiame veiklos sektoriuje, nei ieškovė *Bolloré*, ją 100 % valdanti patronuojančioji bendrovė, nebuvo susijusios su šiais patikrinimais.

4 1998 m. lapkričio mėn. ieškovė perleido *Copigraph* bendrovei AWA.

5 1999 m. Komisija išsiuntė prašymus pateikti informacijos kelioms bendrovėms, tarp kurių buvo AWA, *Papeteries Mougeot*, *Divipa*, *Koehler* ir *Copigraph*. 1999 m. gruodžio 20 d. *Copigraph* gavo Komisijos prašymą pateikti informacijos.

6 2000 m. liepos 26 d. Komisija priėmė pranešimą apie kaltinimus (toliau - pirmasis pranešimas apie kaltinimus), skirtą 17 bendrovių, tarp kurių buvo *Copigraph*, ieškovė, kaip *Copigraph* patronuojančioji bendrovė, AWA, *Divipa*, *Papetieres Mougeot*, *Koehler*, *Sappi*, *Stora Enso Oyj* (toliau - *Stora*) ir *Mitsubishi HiTec Paper Bielefeld GmbH*.

7 Pirmajame pranešime apie kaltinimus Komisija nurodė ketinusi ieškovei inkriminuoti pažeidimą, nes ji, kaip 100 % *Copigraph* pažeidimo darymo laikotarpiu valdanti patronuojančioji bendrovė, buvo atsakinga už *Copigraph* dalyvavimą kartelyje.

8 2001 m. gruodžio 20 d. Komisija priėmė Sprendimą 2004/337/EB, susijusį su [EB] 81 straipsnio ir EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo procedūra (byla COMP/E-1/36.212 – Savaiminio kopijavimo popierius) (OL L 115, 2004, p. 1). Šiame sprendime Komisija pažeidimą inkriminavo ieškovei ne tik kaip *Copigraph* patronuojančiajai bendrovei, bet ir dėl jos asmeninio ir tiesioginio dalyvavimo kartelyje.

9 2002 m. balandžio 11 d. Pirmosios instancijos teismo kanceliarijai pateiktu raštu, įregistruotu su nuoroda T-109/02, ieškovė pareiškė ieškinį dėl Sprendimo 2004/337 panaikinimo.

10 2007 m. balandžio 26 d. Sprendimu *Bolloré ir kt. prieš Komisiją* (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 ir T-136/02, Rink. p. II-947, toliau – Sprendimas *Bolloré*) Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad pirmuoju pranešimu apie kaltinimus ieškovei nebuvo leista nei susipažinti su kaltinimu, pagrįstu jos asmeniniu ir tiesioginiu dalyvavimu kartelyje, nei su Komisijos sprendime 2004/337 nustatytomis tą kaltinimą pagrindžiančiomis faktinėmis aplinkybėmis, taigi įmonė negalėjo per administracinę procedūrą tinkamai apsiginti nuo tokio kaltinimo ir tokių faktinių aplinkybių (minėto Sprendimo *Bolloré* 79 punktas).

11 Tačiau šio sprendimo 10 punkte nurodyto Sprendimo *Bolloré* 80 ir 81 punktuose Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad dėl konstatuoto trūkumo Sprendimas 2004/337 gali būti panaikintas tik tuo atveju, jei Komisijos teiginių negalima tinkamai pagrįsti remiantis kitais sprendime esančiais įrodymais, dėl kurių suinteresuotosioms bendrovėms buvo suteikta galimybė pateikti pastabas. Pirmosios instancijos teismas pridūrė, kad jei nagrinėjant bylą iš esmės paaiškėtų, jog Komisija buvo teisi

laikydama ieškovę atsakinga už jos dukterinės bendrovės *Copigraph* dalyvavimą kartelyje, to, kad Komisija padarė teisės klaidą, negali pakakti siekiant pateisinti sprendimo panaikinimą, nes ta klaida negalėjo turėti lemiamos reikšmės jo rezoliucinei daliai.

12 Šie argumentai leido Pirmosios instancijos teismui išnagrinėjus bylą iš esmės nuspręsti, kad ieškovė atsakinga už jos dukterinės bendrovės neteisėtą elgesį, neatsižvelgiant į patronuojančiosios bendrovės tiesioginį dalyvavimą, ir patvirtinti Sprendimą 2004/337 tiek, kiek juo ieškovė buvo įpareigota sumokėti Komisijos paskirtą baudą.

13 Gavęs ieškovės pateiktą apeliacinį skundą dėl, *inter alia,* teisės į gynybą pažeidimo, Teisingumo Teismas 2009 m. rugsėjo 3 d. Sprendimu *Papierfabrik August Koehler ir kt. prieš Komisiją* (C-322/07 P, C-327/07 P ir C-338/07 P, Rink. p. I-7191, toliau – Sprendimas *PAK*) panaikino šio sprendimo 10 punkte minėtą Sprendimą *Bolloré* ir Sprendimą 2004/337 tiek, kiek jie buvo susiję su ieškove.

14 Teisingumo Teismas nusprendė, kad aplinkybė, jog Sprendimas 2004/337 pagrįstas ne tik patronuojančiosios bendrovės asmeniniu dalyvavimu, bet ir ieškovės, kaip *Copigraph* patronuojančiosios bendrovės, atsakomybe, nepanaikina galimybės, kad minėtas sprendimas pagrįstas elgesiu, dėl kurio ieškovė neturėjo galimybės apsiginti (13 punkte minėto Sprendimo *PAK* 44 punktas).

15 Teisingumo Teismas pridūrė, kad taip Pirmosios instancijos teismas, nenustatydamas jokių sprendimo, kuriuo buvo pažeista ieškovės teisė į gynybą, teisinių pasekmių, padarė teisės klaidą (šio sprendimo 13 punkte minėto Sprendimo *PAK* 45 punktas) ir kad todėl reikia panaikinti šio sprendimo 10 punkte minėtą Sprendimą *Bolloré* tiek, kiek jis susijęs su ieškove (šio sprendimo 13 punkte minėto Sprendimo *PAK* 46 punktas).

16 Teisingumo Teismas, pats priimdamas galutinį sprendimą byloje pagal Teisingumo Teismo statuto 61 straipsnio pirmąją pastraipą, iš esmės nusprendė, kad ieškovės nurodytas Sprendimo 2004/337 panaikinimo pagrindas, susijęs su teisės į gynybą pažeidimu, buvo pagrįstas ir kad todėl šis sprendimas turėjo būti panaikintas tiek, kiek jis susijęs su ieškove (šio sprendimo 13 punkte minėto Sprendimo *PAK* 48 punktas).

17 Panaikinus šį sprendimą Komisija 2009 m. rugsėjo 15 d. priėmė naują pranešimą apie kaltinimus (toliau - antrasis pranešimas apie kaltinimus), kurį ji išsiuntė ieškovei.

18 Šiuo pranešimu Komisija informavo ieškovę, kad ketina pripažinti ją atsakinga už pažeidimą kaip *Copigraph* patronuojančiąją bendrovę ir dėl tiesioginio jos dalyvavimo kartelyje (antrojo pranešimo apie kaltinimus 7 ir 378 punktai).

19 Dėl šio pranešimo apie kaltinimus ieškovė pateikė pastabas 2010 m. vasario 16 d.

20 2010 m. birželio 23 d., pasikonsultavusi su Konkurenciją ribojančios veiklos ir dominavimo patariamuoju komitetu ir atsižvelgusi į galutinę bylas nagrinėjančio pareigūno ataskaitą, Komisija priėmė Sprendimą C (2010) 4160 galutinis, susijusį su SESV 101 straipsnio ir EEE susitarimo 53 straipsnio taikymo procedūra (byla COMP/36212 – Savaiminio kopijavimo popierius; toliau - ginčijamas sprendimas).

21 Ginčijamame sprendime Komisija nurodė, kad juo ištaisė Teisingumo Teismo šio sprendimo 13 punkte minėtu Sprendimu *PAK* konstatuotą neteisėtumą ir atnaujino procedūrą nuo to momento, kai šis neteisėtumas atsirado (ginčijamo sprendimo 6 ir 7 konstatuojamosios dalys).

22 Komisijos teigimu, antruoju pranešimu apie kaltinimus buvo siekiama ištaisyti procedūros trūkumą, jos padarytą priimant Sprendimą 2004/337. Komisija pridūrė, kad šiuo antruoju pranešimu apie kaltinimus ieškovei buvo sudarytos galimybės gintis nuo atsakomybės už dalyvavimą darant pažeidimą ne tik kaip patronuojančiajai bendrovei už neteisėtą jos dukterinės įmonės *Copigraph* veiklą, bet ir už jos asmeninį bei tiesioginį dalyvavimą kartelyje (ginčijamo sprendimo 8 konstatuojamoji dalis).

23 Komisija patikslino, kad ginčijamas sprendimas buvo priimtas remiantis antruoju pranešimu apie kaltinimus ir kad to sprendimo tekstas, kalbant apie esmę, buvo grindžiamas tuo pranešimu apie kaltinimus, kuriuo remiantis buvo priimtas 2001 m. gruodžio 20 d. sprendimas, ir kad jame atsižvelgiama į šio sprendimo 10 punkte minėtą Sprendimą *Bolloré* ir 13 punkte minėtą Sprendimą *PAK* (ginčijamo sprendimo 9 konstatuojamoji dalis).

24 Remdamasi savo 1996 m. liepos 18 d. pranešimu dėl baudų neskyrimo ar sumažinimo kartelių atvejais (OL L 207, p. 4, toliau – pranešimas dėl bendradarbiavimo), Komisija, be baudos dydžio sumažinimo ieškovei 20 % 2001 m., ją dar sumažino 5 % (ginčijamo sprendimo 473 konstatuojamoji dalis).

25 Ginčijamo sprendimo 1 straipsnis ir 2 straipsnio pirmoji pastraipa suformuluota taip:

„*1 straipsnis*

Bolloré, dalyvaudama susitarimuose ir suderintuose veiksmuose savaiminio kopijavimo popieriaus sektoriuje, pažeidė SESV 101 straipsnio 1 dalį ir EEE susitarimo 53 straipsnio 1 dalį.

Pažeidimas truko nuo 1992 m. sausio iki 1995 m. rugsėjo.

2 straipsnis

Už 1 straipsnyje nurodytą pažeidimą *Bolloré* skiriama 21 262 500 EUR bauda.“

Procesas ir šalių reikalavimai

26 2010 m. rugsėjo 3 d. Bendrojo Teismo kanceliarijai pateiktu pareiškimu ieškovė pareiškė šį ieškinį.

27 Ieškovė Bendrojo Teismo prašo:

— panaikinti ginčijamo sprendimo 1 ir 2 straipsnius,

— nepatenkinus pirmojo reikalavimo, iš esmės sumažinti jai minėto sprendimo 2 straipsniu skirtos baudos dydį,

— priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

28 Komisija Bendrojo Teismo prašo:

— atmesti ieškinį,

— priteisti iš ieškovės bylinėjimosi išlaidas.

Dėl teisės

29 Ieškiniui pagrįsti ieškovė nurodo šešis ieškinio pagrindus.

30 Pirmasis ieškinio pagrindas susijęs su 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau - EŽTK) 6 ir 7 straipsnių ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (OL 2007, C 303, p. 1; toliau - Chartija) 41, 47 ir 49 straipsnių pažeidimu tiek, kiek sankcija ieškovei paskirta pažeidžiant *nullum crimen, nulla poena sine lege*, teisinio saugumo, baudų individualizavimo ir teisės į teisingą procesą principus. Antrasis ieškinio pagrindas susijęs su senaties termino taisyklių pažeidimu. Trečiasis ieškinio pagrindas susijęs vienodo požiūrio principo pažeidimu.

Ketvirtas ieškinio pagrindas - su protingo termino pažeidimu ir negalėjimu apsiginti dėl to, kad praėjo daug laiko nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus. Penktasis ieškinio pagrindas susijęs su 1998 m. sausio 14 d. Baudų nustatymo remiantis Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalimi ir EAPB sutarties 65 straipsnio 5 dalimi metodo gairių (OL C 9, 1998, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 171; toliau – gairės) pažeidimu, bausmių individualizavimo ir proporcingumo principų bei pareigos motyvuoti pažeidimu. Šeštasis ieškinio pagrindas susijęs su pranešimo dėl bendradarbiavimo ir proporcingumo bei vienodo vertinimo principų pažeidimu.

Dėl pirmojo ieškinio pagrindo, susijusio su EŽTK 6 ir 7 straipsnių bei Chartijos 41, 47 ir 49 straipsnių pažeidimu

Dėl pirmos dalies, susijusios su *nullum crimen, nulla poena sine lege* ir teisinio saugumo principų, įtvirtintų EŽTK 6 ir 7 straipsniuose ir Chartijos 47 bei 49 straipsniuose, ir Europos Sąjungos valstybių narių pripažįstamo baudų individualizavimo principų pažeidimu.

31 Ieškovės nuomone, Komisija pažeidė *nullum crimen, nulla poena sine lege* principą ją nubausdama kaip *Copigraph* patronuojančiąją bendrovę. Iš tiesų jokioje 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų [SESV 101 ir SESV 102] straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205) ar SESV nuostatoje nenumatyta galimybė bausti bendrovę už tai, kad ji yra kartelio dalyvės patronuojančioji bendrovė. Pažeidžiamas teisinio saugumo principas dėl visiško patronuojančiųjų bendrovių atsakomybės neprognozuojamumo. Galiausiai, ieškovės, kaip patronuojančiosios bendrovės, nubaudimu pažeidžiamas bausmių individualizavimo principas.

32 Kalbant apie *nullum crimen, nulla poena sine lege* principą Komisija, viena vertus, atsako, kad inkriminuojamas pažeidimas yra neginčijamai apibrėžtas SESV 101 straipsnyje ir, kita vertus, kad ieškovė neturėtų neigti teismų praktikos, kaip teisės šaltinio, statuso. Dėl teisinio saugumo principo, jis nebuvo pažeistas. Dėl nuorodos į bausmių individualizavimo principą, ja neatsižvelgiama į patronuojančiųjų bendrovių atsakomybės už jų dukterinių bendrovių veiklą pagrindą.

33 Reikia priminti, kad *nullum crimen, nulla poena sine lege* principas, kuris yra bendrų Sąjungos teisės principų, grindžiamų valstybėms narėms bendromis konstitucinėmis tradicijomis, dalis, taip pat yra įtvirtintas įvairiose tarptautinėse sutartyse ir, be kita ko, EŽTK 7 straipsnyje (šiuo klausimu žr. 1996 m. gruodžio 12 d. Teisingumo Teismo sprendimo *X*, C-74/95 ir C-129/95, Rink. p. I-6609, 25 punktą; 2005 m. birželio 28 d. Sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją*, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ir C-213/02 P, Rink. p. I-5425, 215–219 punktus; 2007 m. gegužės 3 d. Sprendimo *Advocaten voor de Wereld*, C-303/05, Rink. p. I-3633, 49 punktą ir 2008 m. gegužės 22 d. Sprendimo *Evonik Degussa prieš Komisiją*, C-266/06 P, 38 punktą).

34 EŽTK 7 straipsnyje ir Chartijos 49 straipsnyje numatyta, kad „niekas negali būti nuteistas už veiksmus ar neveikimą, kurie pagal jų padarymo metu galiojusius valstybės įstatymus arba tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikaltimais“.

35 Pagal *nullum crimen, nulla poena sine lege* principą reikalaujama, kad įstatyme būtų aiškiai apibrėžti pažeidimai ir už juos skiriamos bausmės. Ši sąlyga laikoma įvykdyta, jei asmuo iš atitinkamos nuostatos formuluotės ir prireikus iš teismų išaiškinimo gali žinoti, kurie veiksmai ir neveikimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę (šio sprendimo 33 punkte minėtų sprendimų *Advocaten voor de Wereld* 50 punktas ir *Evonik Degussa prieš Komisiją* 39 punktas).

36 Šiuo aspektu Teisingumo Teismas pripažino, kad iš Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos išplaukia, jog sąvoka „teisė“, kaip tai suprantama pagal EŽTK 7 straipsnio 1 dalį, ir kitose tos pačios konvencijos nuostatose vartojama sąvoka „įstatymas“ apima tiek įstatymus, tiek teismų praktiką (šio sprendimo 33 punkte minėtų sprendimų *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 216 punktas ir *Evonik Degussa prieš Komisiją* 40 punktas).

37 Kaip neturėtų būti ginčijama (be to, taip ir nėra), kad šiuo atveju nurodytas pažeidimas yra aiškiai apibrėžtas SESV 101 straipsnyje ir EEE susitarimo 53 straipsnyje, neturėtų būti ginčijama, kad dukterinės bendrovės padaryto pažeidimo inkriminavimas jos patronuojančiajai bendrovei motyvuojant tuo, kad šios bendrovės sudaro vieną įmonę, kaip tai suprantama pagal Sąjungos konkurencijos teisę, todėl, kad patronuojančioji bendrovė, kaip ir jos dukterinė bendrovė, laikoma dalyvavusia darant tą patį pažeidimą, taip pat aiškiai kyla iš Sąjungos teisės, kaip nustatyta jau seniai nusistovėjusioje Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo praktikoje.

38 1972 m. liepos 14 d. Sprendime *Imperial Chemical Industries prieš Komisiją* (48/69, Rink. p. 619) Teisingumo Teismas nusprendė, kad aplinkybės, jog dukterinė bendrovė turi savarankišką teisinį subjektiškumą, dar nepakanka, kad būtų atmesta galimybė, jog jos elgesys būtų inkriminuotas patronuojančiajai bendrovei. Teisingumo Teismas pridūrė, kad taip, be kita ko, galėtų būti, jei dukterinė bendrovė savarankiškai nespręstų dėl savo elgesio rinkoje, bet iš esmės vadovautųsi nurodymais, kuriuos jai duoda patronuojančioji bendrovė (sprendimo 132 ir 133 punktai).

39 1983 m. spalio 25 d. Sprendime *AEG-Telefunken prieš Komisiją* (107/82, Rink. p. 3151) Teisingumo Teismas neteisėtą 100 % AEG priklausančios dukterinės bendrovės elgesį inkriminavo AEG remdamasis prielaida, kad ji vadovavosi jos patronuojančiosios bendrovės nustatyta politika (sprendimo 50 punktas).

40 2000 m. lapkričio 16 d. Sprendime *Metsä-Serla ir kt. prieš Komisiją* (C-294/98 P, Rink. p. I-10065) Teisingumo Teismas pažymėjo, kad iš nusistovėjusios teismo praktikos matyti, jog vienos bendrovės antikonkurencinis elgesys gali būti inkriminuojamas kitai, jei ji negali savarankiškai priimti sprendimų dėl savo elgesio rinkoje, o iš esmės turi vykdyti kitos įmonės nurodymus, ypač atsižvelgiant į jas siejančius teisinius ir ekonominius ryšius (sprendimo 27 punktas). Teisingumo Teismas pridūrė, kad, esant šioms sąlygoms, Bendrojo Teismo atliktas Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalies aiškinimas negali būti traktuojamas kaip prieštaraujantis teisėtumo principui, nes ieškovės, kurioms buvo inkriminuotas neteisėtas asociacijos, prekiaujančios jų prekėmis, antikonkurencinis elgesys, remiantis šiuo straipsniu buvo nubaustos paskiriant baudą už pažeidimą, kurį jos buvo laikomos įvykdžiusios dėl šio inkriminavimo (sprendimo 28 punktas).

41 Galiausiai 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendime *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* (C-97/08 P, Rink. p. I-8237, 58 punktas), 2011 m. sausio 20 d. Sprendime *General Química ir kt. prieš Komisiją* (C-90/09 P, Rink. p. I-1, 37 punktas), 2011 m. kovo 29 d. Sprendime *ArcelorMittal Luxembourg prieš Komisiją ir Komisija prieš ArcelorMittal Luxembourg ir kt.* (C-201/09 P ir C-216/09 P, Rink. p. I-2239, 96 punktas) ir 2011 m. rugsėjo 29 d. Sprendime *Arkema prieš Komisiją* (C-520/09 P, Rink. p. I-8901, 38 punktas), Teisingumo Teismas dar kartą patvirtino, kad dukterinės bendrovės elgesys gali būti inkriminuotas patronuojančiajai bendrovei, be kita ko, jei ši dukterinė bendrovė savarankiškai nesprendžia dėl savo elgesio rinkoje, o iš esmės įgyvendina patronuojančiosios bendrovės nurodymus.

42 Iš viso to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad, priešingai, nei siūlo ieškovė, ginčijamu sprendimu, kuriuo jai buvo paskirta sankcija motyvuojant tuo, kad ji buvo kartelio dalyvės patronuojančioji bendrovė, su kuria ji sudaro ekonominį vienetą, niekaip nepažeidžiamas *nullum crimen, nulla poena sine lege* principas.

43 Be to, priešingai, nei tvirtina ieškovė, patronuojančiųjų bendrovių atsakomybės už jų dukterinių bendrovių veiklą sąlygos niekaip nėra „absoliučiai neprognozuojamos“, kas pažeistų, jos nuomone, teisinio saugumo principą.

44 Visų pirma, iki pažeidimo darymo laikotarpio Teisingumo Teismas aiškiai nustatė prezumpciją, kad patronuojančioji bendrovė, turinti 100 % savo dukterinės bendrovės kapitalo, iš tikrųjų daro lemiamą įtaką jos elgesiui (šio sprendimo 39 punkte minėto Sprendimo *AEG-Telefunken prieš Komisiją* 50 punktas).

45 Vėliau, toks sprendimas buvo šio sprendimo 44 punkte minėto sprendimo tęstinumo įgyvendinimo objektas (1993 m. balandžio 1 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *BPB Industries ir British Gypsum prieš Komisiją*, T-65/89, Rink. p. II-389, 149 ir 150 punktai; 1998 m. gegužės 14 d. Sprendimo *Stora*

Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją, T-354/94, Rink. p. II-2111, 80 punktas; 1999 m. balandžio 20 d. Sprendimo *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją*, T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ir T-335/94, Rink. p. II-931, 960, 961 ir 984 punktai; 2003 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Michelin prieš Komisiją*, T-203/01, Rink. p. II-4071, 290 punktas; 2005 m. birželio 15 d. Sprendimo *Tokai Carbon ir kt. prieš Komisiją*, T-71/03, T-74/03, T-87/03 ir T-91/03, neskelbiamo Rinkinyje, 58–60 punktai; 2005 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo *DaimlerChrysler prieš Komisiją*, T-325/01, Rink. p. II-3319, 219–221 punktai; 2006 m. rugsėjo 27 d. sprendimų *Akzo Nobel prieš Komisiją*, T-330/01, Rink. p. II-3389, 81–83 punktai; *Avebe prieš Komisiją*, T-314/01, Rink. p. II-3085, 136 punktas; *Jungbunzlauer prieš Komisiją*, T-43/02, Rink. p. II-3435, 125 punktas; 2007 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *Prym ir Prym Consumer prieš Komisiją*, T-30/05, neskelbiamo Rinkinyje, 146 punktas; 2007 m. gruodžio 12 d. Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją*, T-112/05, Rink. p. II-5049, 60–62 punktai; 2008 m. liepos 8 d. Sprendimo *Lafarge prieš Komisiją*, T-54/03, neskelbiamo Rinkinyje, 541–560 punktai; 2008 m. spalio 8 d. Sprendimo *Schunk ir Schunk Kohlenstoff-Technik prieš Komisiją*, T-69/04, Rink. p. II-2567, 56–58 punktai; 2009 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Itochu prieš Komisiją*, T-12/03, Rink. p. II-883, 49–51 punktai; 2009 m. rugsėjo 30 d. sprendimų *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją*, T-175/05, neskelbiamo Rinkinyje, 91 ir 92 punktai bei *Hoechst prieš Komisiją*, T-161/05, Rink. p. II-3555, 59 punktas).

46 Šis konstatavimas, susijęs su taip pateikto sprendimo dėl 39 punkte minėto Sprendimo *AEG-Telefunken prieš Komisiją* tęstinumo, niekaip nekvestionuojamas nuoroda, kurią ieškovė pateikė generalinio advokato Y. Bot išvados 41 punkte minėtoje byloje *ArcelorMittal Luxembourg prieš Komisiją* 198 punkte (Rink. p. I-2239), patikslinus, kad Teisingumo Teismas šiame sprendime (95–100 punktai) nesilaikė generalinio advokato pasiūlymų, suformuluotų jo išvados 213 punkte.

47 Dėl argumento, kad patronuojančiųjų bendrovių atsakomybė neprognozuojama, nes ji grindžiama įmonės sąvoka, kuri pati yra netiksli ir nuolat besikeičianti, reikia jį atmesti.

48 Iš tiesų aplinkybė, kad įmonės sąvoka taikoma galimai įvairiai ekonominės veiklos vykdymo tvarkai, nes, remiantis teismų praktika, įmonė Sąjungos konkurencijos teisėje apima bet kokį subjektą, vykdantį ekonominę veiklą, nepriklausomai nuo šio subjekto teisinio statuso ir jo finansavimo būdo, ir kad įmonės sąvoka šiame kontekste turi būti suvokiama kaip reiškianti ekonominį vienetą, net jei teisės požiūriu šį ekonominį vienetą sudaro keli fiziniai ar juridiniai asmenys (žr. šio sprendimo 41 punkte minėto 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 54 bei 55 punktus ir juose nurodytą teismo praktiką), nedaro įtakos faktui, kad įmonės, kaip ekonominio vieneto, sąvoka yra visiškai nustatoma ir prognozuojama kalbant apie santykius tarp patronuojančiųjų bendrovių ir joms 100 % priklausančių dukterinių bendrovių.

49 Be to, tai, kad Komisija gali skirti baudą tik dukterinei bendrovei ar tik patronuojančiajai bendrovei arba abiem, niekaip nepažeidžia teisinio saugumo principo, kuris reikalauja teisės aktų aiškumo ir tikslumo ir kuriuo siekiama užtikrinti, kad teisės reglamentuojamas situacijas ir teisinius santykius būtų galima numatyti (2005 m. rugsėjo 15 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Airija prieš Komisiją*, C-199/03, Rink. p. I-8027, 69 punktas).

50 Iš tiesų galimybė Komisijai paskirti sankciją vienam ir (arba) kitam subjektui, patronuojančiajai ar dukterinei bendrovei, kurios sudaro įmonę, pažeidusią SESV 101 straipsnį arba EEE susitarimo 53 straipsnį, aiškiai išplaukia iš jų solidarios atsakomybės, apie kurią buvo priminta šio sprendimo 45 punkte nurodyta teismų praktika (šiuo klausimu taip pat žr. 2003 m. spalio 2 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Aristrain prieš Komisiją*, C-196/99 P, Rink. p. I-11005, 99 punktą *in fine* ir 33 punkte minėto Sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 118 punktą *in fine*).

51 Galiausiai, kalbant apie argumentą, kad sankcija ieškovei pažeidžiamas bausmių individualizavimo principas, pagal kurį baudžiama tik už paties asmens padarytą pažeidimą, pakanka pažymėti, kad šiuo argumentu nepaisoma patronuojančiosios bendrovės atsakomybės pagrindo, kuris yra ne kitam asmeniui tenkanti atsakomybė be kaltės, bet asmeninio pobūdžio atsakomybė esant kaltei.

52 Iš tiesų, kaip tai priminė Teisingumo Teismas, Sąjungos konkurencijos teisė grindžiama asmeninės pažeidimą padariusio ūkio subjekto atsakomybės principu. Tačiau jei patronuojančioji bendrovė yra šio ūkio subjekto dalis, ši patronuojančioji bendrovė už konkurencijos taisyklių pažeidimą laikoma solidariai atsakinga su kitais šį subjektą sudarančiais juridiniais asmenimis. Net jei patronuojančioji bendrovė tiesiogiai nedalyvauja pažeidime, tokiu atveju ji daro lemiamą įtaką jame dalyvaujančiai dukterinei bendrovei arba kelioms dukterinėms bendrovėms. Tai reiškia, kad šiame kontekste patronuojančiosios bendrovės atsakomybė negali būti laikoma atsakomybe be kaltės (šio sprendimo 41 punkte minėto 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 77 punktas). Esant tokiai aplinkybei patronuojančioji bendrovė nubaudžiama už pažeidimą, kurį, laikoma, jog pati padarė (šio sprendimo 40 punkte minėto Sprendimo *Metsä-Serla ir kt. prieš Komisiją* 34 punktas ir 45 punkte minėto Sprendimo *Schunk Kohlenstoff-Technik ir kt. prieš Komisiją* 74 punktas).

53 Iš nurodytų aplinkybių darytina išvada, kad ieškovė klaidingai tvirtina, jog ginčijamu sprendimu pažeidžiami *nullum crimen, nulla poena sine lege*, teisinio saugumo ir bausmių individualizavimo principai. Todėl reikia atmesti šią pirmojo ieškinio pagrindo dalį.

Dėl antros dalies, susijusios su tuo, kad ieškovės apklausos sąlygos pažeidžia EŽTK 6 straipsnyje ir Chartijos 41 bei 47 straipsniuose numatytą teisę į teisingą procesą bei nešališkumo reikalavimą

54 Šioje pirmojo ieškinio pagrindo dalyje ieškovė iš esmės tvirtina, kad Komisija pažeidė jos teisę į teisingą procesą. Iš tiesų ieškovė nebuvo išklausyta „jos teisėjų“, nes ją išklausant nedalyvavo nė vienas Komisijos kolegijos narys. Be to, nebuvo laikytasi proceso nešališkumo (tiek objektyvaus, tiek subjektyvaus) reikalavimo.

55 Komisija teigia, kad ji nėra teisinga. Tai, kad nė vienas jos narys nedalyvavo apklausoje, niekaip nekenkia administracinei procedūrai. Dėl kaltinimo, susijusio su nešališkumo reikalavimo pažeidimu, jis nėra reikšmingas, nes grindžiamas teiginiu, kad Komisija yra teisinga. Be to, Komisija, kuri visiškai neneigia, kad jai taikomas šis reikalavimas, jo iš esmės laikėsi.

56 Argumentą, kad buvo pažeista ieškovės teisė į teisingą procesą motyvuojant tuo, kad ji nebuvo išklausyta „jos teisėjų“, reikia jį atmesti.

57 Iš tiesų šis argumentas grindžiamas prielaida, kad Komisija yra teisinga, kaip tai suprantama pagal EŽTK 6 straipsnį ir Chartijos 47 straipsnį. Tačiau iš nusistovėjusios teismų praktikos matyti, kad Komisija nėra teisinga, kaip tai suprantama pagal šias nuostatas (1980 m. spalio 29 d. Teisingumo Teismo sprendimo *van Landewyck ir kt. prieš Komisiją*, 209/78-215/78 ir 218/78, Rink. p. 3125, 81 punktas; 1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Enso Española prieš Komisiją*, T-348/94, Rink. p. II-1875, 56 punktas ir šio sprendimo 45 punkte minėto Sprendimo *Lafarge prieš Komisiją* 38 punktas).

58 Be to, konkrečiau kalbant apie tai, kad nė vienas Komisijos kolegijos narys nedalyvavo ieškovės apklausoje, ši aplinkybė nekenkia Komisijos administracinei procedūrai.

59 Byloje, kurioje ieškovė rėmėsi būtent Komisijos narių nedalyvavimu ją apklausiant, Teisingumo Teismas nusprendė, kad vykstant administracinei procedūrai konkurencijos srityje niekas nedraudžia, kad Komisijos narius, atsakingus už sprendimo, kuriuo skiriamos baudos, priėmimą, apie apklausos rezultatus informuotų asmenys, kuriuos Komisija įgaliojo tai padaryti (1970 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Buchler prieš Komisiją*, 44/69, Rink. p. 733, 19–23 punktai).

60 Šis sprendimas, grindžiamas administraciniu, bet ne teisminiu procedūros Komisijoje pobūdžiu, buvo taikytas atsižvelgiant į 1963 m. liepos 25 d. Komisijos reglamentą Nr. 99/63/EEB dėl Reglamento Nr. 17 19 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytų išklausymų (OL L 127, p. 2268), konkrečiau - jo 9 straipsnio 1 dalį. Jis galioja ir kalbant apie 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 773/2004 dėl bylų nagrinėjimo Komisijoje pagal [SESV 101 ir 102] straipsnius tvarkos (OL L 123, p. 18; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 3 t., p. 81), konkrečiau - jo 14 straipsnio 1 dalį.

61 Iš prieš tai nurodytų argumentų darytina išvada, kad argumentas dėl teisės į teisingą procesą pažeidimo, grindžiamas tuo, kad ieškovė „nebuvo išklausyta jos teisėjų“, nepagrįstas.

62 Toliau reikia išnagrinėti ieškovės argumentą, kad nebuvo laikytasi objektyvaus ir subjektyvaus procedūros nešališkumo reikalavimo.

63 Pirma, ieškovė tvirtina, kad Komisija, sujungdama tyrimo ir nubaudimo funkcijas, pažeidė objektyvaus nešališkumo reikalavimą.

64 Tačiau reikia pažymėti, kad šis argumentas, kaip ir ieškovės šiuo aspektu padaryta nuoroda į 2009 m. birželio 11 d. EŽTT sprendimą *Dubus S.A. prieš Prancūziją* Nr. 5242/04, dar kartą grindžiamas klaidinga prielaida, kad Komisija yra teismas, kaip tai suprantama pagal EŽTK 6 straipsnį ir Chartijos 47 straipsnį.

65 Žinoma, kaip pažymėjo pati Komisija, ji vykstant administracinei procedūrai privalo laikytis bendrųjų Sąjungos teisės principų (žr. 2000 m. kovo 15 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Cimenteries CBR ir kt. prieš Komisiją*, T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ir T-104/95, Rink. p. II-491, 718 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką), tarp kurių yra teisė į teisingą procesą, įtvirtinta EŽTK 6 straipsnyje ir Chartijos 47 straipsnyje, kuri pasireiškia tariamai pažeistu nešališkumo reikalavimu.

66 Tačiau tai, kad Komisija, administracinis organas, tuo pačiu metu vykdo SESV 101 straipsnio pažeidimų tyrimo ir nubaudimo už juos funkcijas, nėra nešališkumo reikalavimo pažeidimas, nes šiems sprendimams taikoma Sąjungos teismų kontrolė (šiuo klausimu žr. 57 punkte minėto Sprendimo *Tribunal Enso Española prieš Komisiją* 56–64 punktus ir 1999 m. kovo 11 d. Sprendimo *Aristrain prieš Komisiją*, T-156/94, Rink. p. II-645, 102 ir 103 punktus).

67 Šio vertinimo niekaip nepaneigia aplinkybė, kad ginčijamas sprendimas buvo priimtas Sąjungos teismui panaikinus pirmąjį sprendimą

68 Antra, ieškovė tvirtina, kad Komisija savo elgesiu ir pareiškimais prieš ir per procedūrą, kuriai pasibaigus buvo priimtas ginčijamas sprendimas, pažeidė subjektyvaus nešališkumo reikalavimą.

69 Ieškovė nurodo, pirma, kai kuriuos Komisijos nario, atsakingo už konkurencijos politiką, pareiškimus dėl bylų, kuriose „pakartotinai priimami“ dėl procedūros panaikinti sprendimai, antra, kai kurias Komisijos vartotas sąvokas šiai procedūrai apibūdinti ir, galiausiai, tam tikras ginčijamo sprendimo sąvokas, iš kurių matyti, kad šis sprendimas Komisijai tėra „administracinis formalumas“, kurio nepalankus ieškovei rezultatas nekelia jokių abejonių.

70 Tiksliau kalbant, dar prieš pradedant šią procedūrą, už konkurencijos politiką Komisijos atsakingas narys spaudos pranešimuose, susijusiuose su ankstesnėmis bylomis dėl „pakartotinio priėmimo“, neslėpė Komisijos siekiamų pasekmių įmonėms, kurių teisių pažeidimą nustatė Sąjungos teismas. Jis nurodė, kad „todėl įmonės gali neabejoti, kad dėl su procedūra susijusių priežasčių jos neišvengs baudų, paskirtų kartelių bylose“ ir kad „Komisija siunčia aiškią žinią, jog kartelio dalyviai negali išvengti baudų dėl su procedūra susijusių priežasčių“.

71 Be to, Komisijos vartotos sąvokos, skirtos apibūdinti šią procedūrą, palieka mažai abejonių dėl jos pirmojo tikslo ir užprogramuoto jos rezultato: pranešime spaudai apie ginčijamą sprendimą Komisija nurodė, kad ji „pakartotinai priėmė“ savo sprendimą dėl ieškovės ir ginčijamame sprendime apibūdina šią procedūrą kaip paprastą pirmosios procedūros „pakartojimą“, bet ne kaip naują procedūrą.

72 Galiausiai antrojo pranešimo apie kaltinimus tikslas, kaip prisipažino pati Komisija, buvo pranešti ieškovei apie naują kaltinimą, susijusį su jos asmeniniu dalyvavimu darant pažeidimą. Šiuo aspektu tai, kad panašu, jog Komisija nustebo dėl to, kad ieškovė „pasinaudojo“ šia procedūra atsakydama į pirmąjį kaltinimą dėl jos, kaip patronuojančiosios bendrovės, vaidmens, įrodo, kad ši procedūra Komisijai yra tik „paprastas administracinis formalumas“.

73 Reikia pažymėti, kad Komisijos teiginys dėl jos pozicijos, kad antikonkurencinio kartelio nariai dėl su procedūra susijusių priežasčių neišvengtų sankcijų pagal Sąjungos teisę, visiškai nėra šališkumo įrodymas, bet paprastas aiškaus noro išsakymas, kuris visiškai atitinka Komisijos uždavinio kiekvienu konkrečiu atveju šalinti konstatuotus procedūros pažeidimus, kad nebūtų susilpnintas Sąjungos konkurencijos teisės veiksmingumas.

74 Be to, nėra jokio šališkumo dėl to, kad Komisija pakartoja procedūrą nuo to momento, kai buvo konstatuotas neteisėtumas. Šiuo aspektu iš teismų praktikos matyti, kad panaikinus Sąjungos teisės aktą nebūtinai panaikinami ir jo parengiamieji teisės aktai (žr. 1998 m. lapkričio 12 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Ispanija prieš Komisiją*, C-415/96, Rink. p. I-6993, 32 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką), nes procedūra, kuri taikoma keičiant panaikintą teisės aktą, iš esmės gali būti tęsiama tiksliai nuo to momento, nuo kurio padarytas pažeidimas (2002 m. spalio 15 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją*, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P ir C-254/99 P, Rink. p. I-8375, 73 punktas).

75 Šiuo atveju neteisėtumą lėmė Sprendimo 2004/337 ir pirmojo pranešimo apie kaltinimus skirtumai, nes tame sprendime pirmą kartą pripažįstama, kad ieškovė už pažeidimą atsakinga ir kaip tiesiogiai pažeidimą padaręs asmuo. Ieškovės atžvilgiu priėmusi naują pranešimą apie kaltinimus, kuriame ją patraukė atsakomybėn ir dėl šio statuso, Komisija pašalino Teisingumo Teismo konstatuotą pažeidimą.

76 Tai, kad Komisija pranešime spaudai apie ginčijamą sprendimą versijoje anglų kalba nurodė, jog ji „pakartotinai priėmė“ sprendimą, o versijoje prancūzų kalba - kad ji „priėmė naują sprendimą“, visiškai neįrodo, jog Komisija per procedūrą, kuriai pasibaigus buvo priimtas šis sprendimas, buvo šališka ieškovės atžvilgiu.

77 Ieškovė niekaip neįrodė, kad Komisija, pakartodama procedūrą, atliko „paprastą administracinį formalumą“ tuo aspektu, kad ši institucija visiškai neatsižvelgė į ieškovės šioje procedūroje nurodytas aplinkybes. Priešingai, akivaizdu, kad Komisija priėmė ginčijamą sprendimą, kuriuo, be kita ko, sumažinta ieškovei paskirta bauda, pasibaigus rungtyniškai procedūrai ir atsižvelgiant į ieškovės nurodytas aplinkybes.

78 Be to, kadangi ieškovė siekia įrodyti tariamą Komisijos išankstinį nusistatymą jos atžvilgiu, reikia priminti, kad pažeidimo padarymas turi būti vertinamas remiantis vien Komisijos surinktais įrodymais. Jeigu administracinės procedūros pabaigoje tam tikro pažeidimo faktas iš tikrųjų nustatytas, įrodymas, kad per šią procedūrą Komisija per anksti išreiškė savo įsitikinimą dėl šio pažeidimo buvimo, negali paneigti paties pažeidimo įrodymo fakto. Vienintelis svarbus klausimas yra tas, ar iš esmės pažeidimas yra įrodytas ar ne (šio sprendimo 65 punkte minėto Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Cimenteries CBR ir kt. prieš Komisiją* 726 punktas ir 2006 m. balandžio 5 d. Sprendimo *Degussa prieš Komisiją*, T-279/02, Rink. p. II-897, 414 punktas).

79 Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, kad reikia atmesti kaltinimą dėl nešališkumo reikalavimo pažeidimo.

80 Kadangi nė viena iš pirmojo panaikinimo pagrindo dalių nėra pagrįsta, reikia jį atmesti.

81 Kalbant apie tolesnį šio ieškinio nagrinėjimą reikia pažymėti, kad antrasis pagrindas dėl senaties termino taisyklių skiriant sankcijas pažeidimo iš principo gali būti susijęs tik su baudos paskyrimu, bet ne su paties pažeidimo konstatavimu (šiuo klausimu žr. 2005 m. spalio 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Sumitomo Chemical ir Sumika Fine Chemicals prieš Komisiją*, T-22/02 ir T-23/02, Rink. p. II-4065, 40–64 punktus ir 2006 m. lapkričio 16 d. Sprendimo *Peróxidos Orgánicos prieš Komisiją*, T-120/04, Rink. p. II-4441, 18 punktą). Todėl antrasis ieškinio pagrindas bus nagrinėjamas po to, kai bus išnagrinėti pagrindai, kuriais ginčijamas sprendimo teisėtumas tiek, kiek tai susiję su pažeidimo konstatavimu.

82 Esant tokioms sąlygoms, šio ieškinio nagrinėjimą reikia tęsti būtent nuo ieškinio trečiojo pagrindo.

Dėl ieškinio trečiojo pagrindo, susijusio su vienodo požiūrio principo pažeidimu

83 Ieškovė tvirtina, kad ji ginčijamame sprendime buvo vertinama kitaip, nei *Stora*. *Stora*, kuri, kaip ir ieškovė, yra darant pažeidimą dalyvavusios dukterinės bendrovės patronuojančioji bendrovė, priešingai nei ieškovė, nebuvo nubausta kaip patronuojančioji bendrovė, nors, priešingai nei ieškovė, pateikiant pirmąjį pranešimą apie kaltinimus ji vis dar buvo smulkioji jos buvusios dukterinės bendrovės akcininkė ir buvo viena iš lyderių pasaulio popieriaus rinkoje.

84 Komisija pažymi, kad Sprendimo 2004/337 priėmimo momentu *Stora* buvo kitokioje padėtyje nei ieškovė. Kad ir kaip būtų, įmonė negalėjo išvengti atsakomybės pagal konkurencijos teisę vien dėl to, kad kitos įmonės buvo vertinamos skirtingai. Galiausiai Komisija, nustačiusi pažeidimą padariusią įmonę, turi diskreciją pasirinkti asmenį, kuriam skirtas sprendimas, ir baudos mokėtoją.

85 Pagal teismų praktiką vienodo požiūrio principas reikalauja, kad panašios situacijos nebūtų vertinamos skirtingai, o skirtingos – vienodai, jei toks vertinimas negali būti objektyviai pagrįstas (1984 m. gruodžio 13 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Sermide*, 106/83, Rink. p. 4209, 28 punktas ir 1998 m. gegužės 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *BPB de Eendracht prieš Komisiją*, T-311/94, Rink. p. II-1129, 309 punktas).

86 Visų pirma reikia konstatuoti, kad, priešingai, nei tvirtina ieškovė, *Stora* ir ji nebuvo panašiose situacijose.

87 Iš tiesų, nors šios abi bendrovės buvo patronuojančiosios bendrovės, kurių dukterinės bendrovės dalyvavo darant pažeidimą ir dėl šio statuso joms buvo skirtas pirmasis pranešimas apie kaltinimus, vis dėlto tik dėl grupės *Bolloré* Komisija konstatavo, kad patronuojančioji bendrovė atsakinga už pažeidimą ir dėl jos, kaip tiesiogiai pažeidimą padariusio asmens, statuso. Todėl Komisija Sprendimo 2004/337 355 konstatuojamojoje dalyje, o vėliau - ginčijamo sprendimo 376 konstatuojamojoje dalyje - aiškiai nurodė, kad buvo įrodymų apie tiesioginį ieškovės dalyvavimą darant pažeidimą.

88 Šios Komisijos nurodytos aplinkybės galėjo tik sustiprinti lemiamos ieškovės įtakos jos dukterinei bendrovei per pažeidimo darymo laikotarpį įrodymą ir todėl jos, kaip patronuojančiosios bendrovės atsakomybę, tuo tarpu, kai kalbama apie *Stora*, priešingai, Komisija Sprendimo 2004/337 360 konstatuojamojoje dalyje, o vėliau - ginčijamo sprendimo 31 konstatuojamojoje dalyje - nurodė, kad grupės *Stora* veikla savaiminio kopijavimo popieriaus srityje buvo vykdoma „tiesiogiai“ dukterinės bendrovės *Stora Feldmühle AG* iki 1992 m. pabaigos, nes ši veikla nuo 1993 m. buvo sutelkta naujoje *Stora Feldmühle AG* dukterinės bendrovės dukterinėje bendrovėje.

89 Šie Komisijos teiginiai pakankamai įrodo, kad *Stora* ir *Bolloré* grupės patronuojančiosios bendrovės nebuvo panašiose situacijose pažeidimo darymo laikotarpiu ir, dėl tos priežasties, kad atsakomybės už pažeidimą priskyrimu ieškovei, kaip patronuojančiajai bendrovei, priskyrus atsakomybę už pažeidimą nebuvo pažeistas vienodo požiūrio principas, nors *Stora* galiausiai nebuvo nubausta dėl šio statuso.

90 Dėl aplinkybių, kad *Stora* po pažeidimo darymo laikotarpio ir, priešingai nei ieškovė, vis dar buvo jos buvusios dukterinės bendrovės akcininkė ir aktyvi pasaulinėje popieriaus rinkoje, tai niekaip nepaneigia ankstesniame punkte nurodytų argumentų.

91 Be pakankamų prieš tai išdėstytų argumentų, reikia pažymėti, kad *Bolloré* grupės atveju darant pažeidimą dalyvavusi dukterinė bendrovė (*Copigraph*) nutraukė visą veiklą 1999 m. gruodžio mėn. ir todėl priimant Sprendimą 2004/337 buvo mažai tikėtina, kad būtų galėjusi sumokėti kokią nors baudą. *Stora* dukterinė bendrovė, priešingai, per tą laiką buvo perleista grupei *Mitsubishi*, ir priimant Sprendimą 2004/337 vykdė veiklą visu pajėgumu.

92 Nors šios aplinkybės tikriausiai savaime nepaaiškina, kodėl *Stora* 2001 m. nebuvo nubausta kaip patronuojančioji bendrovė, nors ieškovei sankcija buvo skirta, jomis remiantis galima bent paaiškinti Sprendimo 2004/337 priėmimo kontekstą ir konkrečią Komisijai iškilusią būtinybę užtikrinti savo

sprendimo veiksmingumą ir jo atgrasomąjį poveikį ieškovei, veikiau nubausti patronuojančiąją bendrovę, o ne veiklos nebevykdančią jos dukterinę bendrovę, nors *Stora* atveju tie patys tikslai galėjo būti pasiekti per dukterinę bendrovę.

93 Be to, bet kuriuo atveju reikia priminti, kad, jei įmonė savo veiksmais pažeidė SESV 101 straipsnį, ji negali išvengti sankcijų motyvuodama tuo, kad bauda nebuvo skirta kitiems ūkio subjektams, net tuo atveju, kai, kaip šioje byloje, į Sąjungos teismą dėl pastarųjų situacijos nebuvo kreiptasi (1993 m. kovo 31 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Ahlström Osakeyhtiö ir kt. prieš Komisiją*, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ir C-125/85-C-129/85, Rink. p. I-1307, 197 punktas; 2006 m. gruodžio 5 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Westfalen Gassen Nederland prieš Komisiją*, T-303/02, Rink. p. II-4567, 141 punktas ir 2008 m. liepos 1 d. Sprendimo *Compagnie maritime belge prieš Komisiją*, T-276/04, Rink. p. II-1277, 94 punktas).

94 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, reikia atmesti šį ieškinio pagrindą.

Dėl ieškinio ketvirtojo pagrindo, susijusio su protingo termino pažeidimu ir negalėjimu apsiginti dėl to, kad praėjo daug laiko nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus

95 Ieškovė kaltina Komisiją tuo, kad ji antrąjį pranešimą apie kaltinimus jai pateikė per neprotingą terminą, t. y. daugiau nei 14 metų po faktinių aplinkybių įvykimo. Tokią trukmę lėmė tai, kad Komisija paliko galioti pirmąjį sprendimą, kurį Teisingumo Teismas vėliau panaikino.

96 Didelis laiko tarpas nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus sutrukdė ieškovei apsiginti nuo kaltinimo dėl jos, kaip *Copigraph* patronuojančiosios bendrovės, atsakomybės. Iš tiesų tik dabar pirmą kartą ji galėjo apsiginti nuo faktinių aplinkybių, kuriomis kaltinama *Copigraph*, į kurias ji negalėjo atsakyti vykstant pirminei procedūrai ir dėl kurių bet kokiu atveju ji negalėjo apsiginti vykstant minėtai procedūrai.

97 Toks laiko tarpas ieškovei taip pat sutrukdė apsiginti nuo kaltinimo dėl jos asmeninio dalyvavimo darant pažeidimą.

98 Komisija tvirtina, kad procedūrų seka šiuo atveju parodo, kad terminas nėra neprotingas. Ji primena, kad, kalbant apie baudos paskyrimą, protingo termino principas įgyvendinamas vadovaujantis senaties termino taisyklėmis.

99 Darant nuorodą į 14 metų terminą, būtų nepaisoma pirmojo pranešimo apie kaltinimus ir Sprendimo 2004/337. Be to, neturėtų būti atsižvelgiama į proceso trukmę Sąjungos teismuose. Dėl aplinkybės, kad Komisija „stengėsi“ palikti galioti Sprendimą 2004/337, ji neturėtų būti tuo kaltinama.

100 Dėl tvirtinimo, kad didelis laiko tarpas nuo pažeidimo pabaigos ir antrojo pranešimo apie kaltinimus turėjo įtakos ieškovės teisei į gynybą, jis nebuvo įrodytas.

101 Kalbant apie ieškovės, kaip *Copigraph* patronuojančiosios bendrovės, atsakomybę, antrasis pranešimas apie kaltinimus nesiskiria nuo pirmojo. Taigi šiuo aspektu ieškovė galėjo užsitikrinti savo teisę į gynybą 2000 m. ir ginčyti faktines bylos aplinkybes, jei ji būtų to norėjusi. Tai, kad ji to nedarė - laisvas jos pačios gynybos pasirinkimas. Dėl to, kad ieškovė nedalyvavo procedūros pradžioje, Komisija primena, kad rungtyniškos procedūros etapas prasidėjo pateikus pranešimą apie kaltinimus, kad įmonės neturi jokios teisės dalyvauti atliekant tyrimą ir kad jos atliekamo tyrimo būdas neturi priklausyti nuo konkrečių kiekvienos įmonės aplinkybių. Be to, ieškinyje dėl Sprendimo 2004/37 ieškovė įrodė, kad gali apsiginti dėl esmės.

102 Kalbant apie ieškovės atsakomybę už jos asmeninį dalyvavimą darant pažeidimą, Komisija taip pat mano, kad nebuvo įrodytas ieškovės negalėjimas apsiginti. Ginčijamame sprendime nurodytos faktinės aplinkybės tos pačios kaip ir nurodytos Sprendime 2004/337 ir ieškovei buvo žinomos. Žinodama apie

jos, kaip patronuojančiosios bendrovės ir kaip asmenų, dalyvavusių kartelio susitikimuose, darbdavės atsakomybę ieškovė niekada neginčijo faktinių aplinkybių, nors šie darbuotojai dar dirbo šioje bendrovėje, tačiau pateikė argumentą tik jiems išėjus iš darbo.

103 Reikia priminti, kad, remiantis protingo termino principu, kuris yra pagrindinis Sąjungos teisės principas ir kuris pakartotas Chartijos 47 straipsnio 2 dalyje, Komisija, vykdydama savo administracines procedūras, privalo laikytis protingo termino (šiuo klausimu žr. 74 punkte minėto 2002 m. spalio 15 d. Sprendimo *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją* 179 punktą ir 2003 m. rugsėjo 30 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Aristoteleio Panepistimio Thessalonikis prieš Komisiją*, T-196/01, Rink. p. II-3987, 229 punktą).

104 Šiuo aspektu, remiantis nusistovėjusia teismų praktika, tai, ar administracinės procedūros trukmė yra protinga, turi būti vertinama atsižvelgiant į kiekvienos bylos specifines aplinkybes, būtent į kontekstą, į kurį patenka byla, skirtingus jos nagrinėjimo procedūros etapus, į bylos sudėtingumą bei į jos svarbą skirtingoms suinteresuotosioms šalims (74 punkte minėto 2002 m. spalio 15 d. Sprendimo *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją* 187 punktas; 1999 m. rugsėjo 16 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Partex prieš Komisiją*, T-182/96, Rink. p. II-2673, 177 punktas ir 103 punkte minėto Sprendimo *Aristoteleio Panepistimio Thessalonikis prieš Komisiją* 230 punktas).

105 Be to, reikia priminti, kad protingo termino viršijimas, darant prielaidą, jog jis yra įrodytas, nebūtinai yra pagrindas panaikinti sprendimą. Iš esmės, kalbant apie konkurencijos normų taikymą, protingo termino viršijimas gali būti pagrindas panaikinti tik sprendimą, kuriuo konstatuojami pažeidimai, jei yra įrodyta, kad dėl šio principo pažeidimo buvo pažeista atitinkamų įmonių teisė į gynybą. Išskyrus šį ypatingą atvejį, pareigos priimti sprendimą per protingą terminą nepaisymas neturi įtakos administracinės procedūros galiojimui pagal Reglamentą Nr. 17 ir Reglamentą Nr. 1/2003 (1998 m. gruodžio 17 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Baustahlgewebe prieš Komisiją*, C-185/95 P, Rink. p. I-8417, 49 punktas ir 2006 m. rugsėjo 21 d. Sprendimo *Technische Unie prieš Komisiją*, C-113/04 P, Rink. p. I-8831, 47 ir 48 punktai; 2008 m. birželio 18 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Hoechst prieš Komisiją*, T-410/03, Rink. p. II-881, 227 punktas; taip pat žr. generalinės advokatės J. Kokott išvados 2011 m. spalio 25 d. Teisingumo Teismo sprendimui *Solvay prieš Komisiją*, C-110/10 P, Rink. p. I-10439, 95–106 punktus).

106 Šiuo atveju ieškovė iš esmės tvirtina, kad, praėjus daugiau nei 14 metų nuo nagrinėjamo pažeidimo pabaigos, jos atžvilgiu priimdama antrąjį pranešimą apie kaltinimus Komisija pažeidė protingą terminą ir iškilo grėsmė jos teisėms į gynybą. Iš tiesų dėl šio pavėluoto pranešimo pateikimo ieškovė neteko konkrečios galimybės apsiginti tiek kaip patronuojančioji *Copigraph* bendrovė, tiek kaip tiesioginė pažeidimo autorė. Ieškovė pažymi, kad procedūros trukmę iš esmės lėmė tai, jog Komisija 2001 m. gruodžio mėn. priėmė ir, nepaisant jos pateikto ieškinio, siekė palikti galioti sprendimą, kurį vėliau Teisingumo Teismas panaikino dėl teisės į gynybą pažeidimo 13 punkte minėtu Sprendimu *PAK*.

107 Kalbant apie klausimą, ar šiuo atveju buvo laikytasi protingo termino, visų pirma reikia priminti, kad administracinės procedūros trukmės protingumas vertinamas atsižvelgiant į jos kontekstą ir į skirtingus procedūros etapus (žr. šio sprendimo 104 punkte nurodytą teismo praktiką). Vien tik atsižvelgimo į ieškovės nurodytą 14 metų terminą, nepaisant bylos konteksto ir skirtingų etapų, nepakanka norint atsakyti į klausimą, ar Komisija laikėsi protingo termino reikalavimo.

108 Šiuo atveju pirmasis pranešimas apie kaltinimus ieškovei buvo išsiųstas 2000 m. liepos 26 d., t. y. praėjus ketveriems metams ir dešimčiai mėnesių po pažeidimo pabaigos bei trejiems metams ir šešiems mėnesiams po tyrimo pradžios 1997 m. sausio mėn. Kalbant apie Sprendimą 2004/337, jis buvo priimtas po vienerių metų ir penkių mėnesių po pirmojo pranešimo apie kaltinimus.

109 Reikia manyti, kad šios trukmės neviršija protingo termino, atsižvelgiant, be kita ko, į didelį įmonių, susijusių su pirminiais patikrinimais, o vėliau - su rungtyniška procedūra, skaičių. Be to, kaip pažymėjo Komisija, nei ieškinyje dėl Sprendimo 2004/337, nei šiame ieškinyje ieškovė netvirtino, kad Komisija šiame procedūros etape pažeidė protingą terminą.

110 Be to, ieškovė kaltina Komisiją tuo, kad ji labai pavėluotai ją įtraukė į administracinę procedūrą - tuo metu, kai *Copigraph* jau buvo perleista kitai grupei. Šis kaltinimas nagrinėjamas šio sprendimo 139-154 punktuose.

111 Kalbant apie teismo procesą, pradėtą ieškiniu byloje T-109/02, reikia pažymėti, kad į laikotarpį, per kurį Sąjungos teismas nagrinėjo Sprendimo 2004/337 teisėtumą, po to - šio sprendimo 10 punkte minėto Sprendimo *Bolloré* teisėtumą, nereikia atsižvelgti nustatant procedūros Komisijoje trukmę (šiuo klausimu žr. 45 punkte minėto Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Tribunal Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją* 123 punktą ir 2010 m. birželio 25 d. Sprendimo *Imperial Chemical Industries prieš Komisiją*, T-66/01, Rink. p. II-2631, 102 punktą). Be to, Teisingumo Teismas 13 punkte minėtame Sprendime *PAK* (146–149 punktai) aiškiai nurodė, kad proceso Pirmosios instancijos teisme trukmė neviršijo protingo termino.

112 2009 m. rugsėjo 15 d., t. y. praėjus 12 dienų po to, kai Teisingumo Teismas 13 punkte minėtu Sprendimu *PAK* panaikino Sprendimą 2004/337, Komisija išsiuntė ieškovei antrąjį pranešimą apie kaltinimus. Ginčijamas sprendimas buvo priimtas 2010 m. birželio 23 d., t. y. kiek daugiau nei po devynių mėnesių po šio pranešimo apie kaltinimus. Ir šiuo atveju reikia laikyti, kad Komisijos vykdytos administracinės procedūros trukmė po Sprendimo 2004/337 panaikinimo neviršijo protingo termino.

113 Iš viso to, kas išdėstyta prieš tai, darytina išvada, kad 14 metų laikotarpis nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus paaiškinamas procedūros etapų, iš kurių nė vienas neviršijo protingo termino, seka.

114 Vis dėlto ieškovė tvirtina, kad protingo termino pažeidimas akivaizdus. Iš tiesų atsižvelgiant į kiekvieno asmens teisę, kad jo bylas Sąjungos institucijos nagrinėtų per protingą terminą (Chartijos 47 straipsnis), Komisija neturėjo teisės nagrinėti jos atsakomybės ir nuteisti už kaltinimus, apie kuriuos buvo pranešta daugiau nei 14 metų po faktinių aplinkybių. Ieškovė pažymi, kad šią ypač ilgą trukmę iš esmės lėmė tai, jog Komisija 2001 m. gruodžio mėn. priėmė ir, nepaisant jos pateikto ieškinio, paliko galioti sprendimą, kurį Teisingumo Teismas vėliau panaikino dėl teisių į gynybą pažeidimo 13 punkte minėtu Sprendimu *PAK*.

115 Kadangi šiuo argumentu ieškovė siekia remtis protingo termino pažeidimu tam, kad būtų panaikintas ginčijamas sprendimas tiek, kiek tai susiję su bauda nepriklausomai nuo paties klausimo, ar pažeidimas nustatytas, reikia priminti, kad, remiantis teismų praktika, nors protingo termino viršijimas tam tikromis sąlygomis gali pateisinti sprendimo, kuriuo konstatuojamas konkurencijos normų pažeidimas, panaikinimą, kitaip yra, jei ginčijamas šiuo sprendimu skirtų baudų dydis, nes Komisijos įgaliojimai skirti baudas reglamentuojami teisės aktais, kuriuose šiuo aspektu yra įtvirtintas senaties terminas (2003 m. kovo 19 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *CMA CGM ir kt. prieš Komisiją*, T-213/00, Rink. p. II-913, 321 punktas ir 105 punkte minėto 2008 m. birželio 18 d. Sprendimo *Hoechst prieš Komisiją* 220 punktas).

116 1974 m. lapkričio 26 d. Tarybos reglamente (EEB) Nr. 2988/74 dėl teisinių procedūrų ir sankcijų, taikomų pagal Europos ekonominės bendrijos taisykles dėl transporto ir konkurencijos, taikymo terminų (OL L 319, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 1 t., p. 61), o vėliau jį konkurencijos srityje pakeitusiame Reglamente Nr. 1/2003 buvo įtvirtintos visos nuostatos, išsamiai reglamentuojančios terminus, per kuriuos Komisija turi teisę, nepažeisdama pagrindinio teisinio saugumo reikalavimo, skirti baudas įmonėms, dėl kurių vykdomos Sąjungos konkurencijos normų taikymo procedūros. Šiuo aspektu pažymėtina, kad, kalbant apie baudas, skiriamas taikant Sąjungos konkurencijos normas, iš Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 5 dalies (anksčiau - Reglamento Nr. 2988/74 2 straipsnio 3 dalis) matyti, jog senaties terminas sueina praėjus dešimčiai metų, jei senaties terminas nutrūko pagal Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 3 dalį (anksčiau - Reglamento Nr. 2988/74 2 straipsnio 1 dalis), todėl Komisija negali neribotai atidėlioti savo sprendimo dėl baudų priėmimo, nes gali sueiti senaties terminas (115 punkte minėto Sprendimo *CMA CGM ir kt. prieš Komisiją* 324 punktas ir 105 punkte minėto 2008 m. birželio 18 d. Sprendimo *Hoechst prieš Komisiją* 223 punktas).

117 Atsižvelgiant į tai, kad yra priimtos šios nuostatos, kiekvienas argumentas, susijęs su Komisijos pareiga įgyvendinti savo įgaliojimus skirti baudas per protingą terminą, turi būti atmestas (115 punkte minėto Sprendimo *CMA CGM ir kt. prieš Komisiją* 324 punktas ir 105 punkte minėto 2008 m. birželio 18 d. Sprendimo *Hoechst prieš Komisiją* 224 punktas; šiuo klausimu taip pat žr. 1972 m. liepos 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Geigy prieš Komisiją*, 52/69, Rink. p. 787, 20–22 punktus ir 38 punkte minėto Sprendimo *Imperial Chemical Industries prieš Komisiją* 46–49 punktus).

118 Iš to išplaukia, kad tiek, kiek ieškovė remiasi protingo termino pažeidimu siekdama, kad būtų panaikintas ginčijamas sprendimas tiek, kiek tai susiję su bauda nepriklausomai nuo klausimo, ar pažeidimas nustatytas, reikia atmesti šį argumentą.

119 Tiek, kiek ieškovė remiasi protingo termino pažeidimu siekdama, kad būtų panaikintas ginčijamas sprendimas, kiek tai susiję su pažeidimo nustatymu, net ir nesant grėsmės jos teisei į gynybą, reikia pažymėti, kad, remiantis šio sprendimo 105 punkte priminta nusistovėjusia teismų praktika, protingo termino viršijimas gali būti pagrindas panaikinti tik sprendimą, kuriuo konstatuojami pažeidimai, jei įrodyta, kad dėl šio principo pažeidimo buvo pažeista atitinkamų įmonių teisė į gynybą. Išskyrus šį ypatingą atvejį, pareigos priimti sprendimą per protingą terminą nepaisymas neturi įtakos administracinės procedūros galiojimui pagal Reglamentą Nr. 17 ir Reglamentą Nr. 1/2003.

120 Toliau, kalbant apie kaltinimą, kad Komisija stengėsi palikti galioti Sprendimą Nr. 2004/337 nepaisant dėl šio sprendimo pateikto ieškinio, pakanka priminti, kad, viena vertus, pagal SESV 278 straipsnį „bylos iškėlimas Europos Sąjungos Teisingumo Teisme nesustabdo ginčijamo akto galiojimo“ ir, antra vertus, kad preziumuojama, jog aktas galioja, jei jis nėra panaikintas (šiuo klausimu žr. 1999 m. liepos 8 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Hoechst prieš Komisiją*, C-227/92 P, Rink. p. I-4443, 69 punktą ir 2008 m. vasario 12 d. Sprendimo *CELF ir ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, Rink. p. I-469, 60 punktą).

121 Dėl Komisijos teisės pakartoti administracinę procedūrą po to, kai 13 punkte minėtu Sprendimu *PAK* buvo panaikintas Sprendimas 2004/337, ginčijimo, institucija, kuri priėmė panaikintą aktą, privalo imtis priemonių, nurodytų sprendime dėl panaikinimo.

122 Šio sprendimo 13 punkte minėtame Sprendime *PAK* nurodęs, kad svarbu, jog pranešime apie kaltinimus būtų nurodytas įmonės, kuriai inkriminuojamos faktinės aplinkybės, statusas (sprendimo 39 punktas), Teisingumo Teismas nusprendė, kad ieškovė iš pirmojo pranešimo apie kaltinimus negalėjo numatyti, kad Komisija Sprendime 2004/337 ketino laikyti ją atsakinga už pažeidimą taip pat remdamasi jos tiesioginiu dalyvavimu kartelio veikloje (sprendimo 40 punktas).

123 Teisingumo Teismas iš anksto nenusprendė dėl klausimo, ar ieškovė nuo tol vis dar negali apsiginti. Jis tik nurodė, kad aplinkybė, jog ginčijamas sprendimas yra pagrįstas ne tik ieškovės asmeniniu dalyvavimu darant pažeidimą, bet ir jos atsakomybe už tai, kad ji yra *Copigraph* patronuojančioji bendrovė, nepanaikina galimybės, jog minėtas sprendimas yra pagrįstas elgesiu, dėl kurio ieškovė neturėjo galimybės apsiginti (sprendimo 44 punktas).

124 Iš viso to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad joks Teisingumo Teismo argumentas nedraudžia Komisijai, kaip 13 punkte minėto Sprendimo *PAK* įgyvendinimo priemonę, ieškovės atžvilgiu priimti naują pranešimą apie kaltinimus ir pateikti jai kaltinimus ne tik kaip *Copigraph* patronuojančiajai bendrovei, bet ir kaip tiesioginei pažeidimo autorei.

125 Taip darydama Komisija, priešingai, nei tvirtina ieškovė, nesiekė nepripažinti Teisingumo Teismo konstatuoto teisės į gynybą pažeidimo priimant priemonę.

126 Priešingai, antruoju pranešimu apie kaltinimus Komisija, pranešdama ieškovei apie jos atsakomybę ne tik dėl *Copigraph* patronuojančiosios bendrovės statuso, bet ir dėl jos, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, statuso, įgyvendino 13 punkte minėtą Sprendimą *PAK*, pradėdama naują rungtynišką procedūrą, kuri suteikia ieškovei galimybę gintis nuo visų kaltinimų.

127 Tačiau kyla klausimas, ar ieškovė, kaip ji tai tvirtino atsakydama į antrąjį pranešimą apie kaltinimus, vėliau - šiame ieškinyje, dėl ilgo laiko tarpo iki šio pranešimo apie kaltinimus neturėjo galimybių apsiginti nuo jame pateiktų kaltinimų.

128 Iš tiesų tokiu atveju, kurį įrodyti turi ieškovė (šiuo klausimu žr. 105 punkte minėto Sprendimo *Technische Unie prieš Komisiją* 61 punktą), darytina išvada, kad ginčijamas sprendimas buvo priimtas pažeidžiant jos teisę į gynybą.

129 Todėl reikia išnagrinėti ieškovės argumentą dėl jos negalėjimo apsiginti dėl ilgo laiko tarpo nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus visų pirma kalbant apie pažeidimo inkriminavimą jai, kaip *Copigraph* patronuojančiajai bendrovei, ir, toliau, kaip tiesioginei jo autorei.

130 Kalbant visų pirma apie pažeidimo inkriminavimą jai, kaip *Copigraph* patronuojančiajai bendrovei, ieškovė tvirtina, kad ji nebegali apsiginti. Iš tiesų, kadangi apie Komisijos kaltinimus, susijusius su neteisėtais *Copigraph* veiksmais, šiai bendrovei buvo pranešta pirmame pranešime apie kaltinimus, ieškovė pati negalėjo į juos atsakyti. Ji tik gynėsi nuo aplinkybių, apibūdinančių jos pačios, kaip patronuojančiosios bendrovės, atsakomybę, t. y. dėl jos, kaip *Copigraph* kontroliuojančio subjekto, elgesio. Tačiau ieškovė, vienintelė antrojo pranešimo apie kaltinimus adresatė, dabar turi apsiginti ir nuo kaltinimų, susijusių su neteisėtais *Copigraph* veiksmais, o tai padaryti jai praktiškai neįmanoma dėl praėjusio laiko.

131 Ieškovė priduria, kad bet kuriuo atveju jau per pirmąją administracinę procedūrą ji negalėjo apsiginti dėl neteisėtų *Copigraph* veiksmų, nes Komisija neatliko pareigų vykstant šiai procedūrai. To padaryti ji juo labiau negali dabar.

132 Kalbant visų pirma apie argumentą, kad ieškovė per pirmąją administracinę procedūrą negalėjo pateikti pastabų dėl neteisėtų *Copigraph* veiksmų, reikia priminti, kad pirmasis pranešimas apie kaltinimus buvo pateiktas tiek ieškovei, tiek *Copigraph* ir kad dėl šių bendrovių suformuoto ekonominio vieneto veiksmai, dėl kurių kaltinama *Copigraph*, taip pat buvo ir ieškovės veiksmai; pastaroji kaltinama už pažeidimą, kurį, laikoma, ji pati padarė (žr. šio sprendimo 52 punktą).

133 Aplinkybė, kad pirmojo pranešimo apie kaltinimus atskirais argumentais buvo sprendžiamas klausimas dėl pažeidimo inkriminavimo ieškovei, ir pats pažeidimo aplinkybių aprašymas paprasčiausiai liudija apie tai, kad dėl pažeidimo inkriminavimo ieškovei reikėjo specialių paaiškinimų. Tačiau, kaip tai pažymėjo Komisija, šie paaiškinimai, kalbant apie patronuojančiąją bendrovę, tik prisideda prie pažeidimo aplinkybių aprašymo jų nepakeičiant. Todėl, priešingai, nei teigia ieškovė, šie paaiškinimai nesudarė kaltinimo, atskiro nuo to, kuriuo buvo kaltinama tik dukterinė bendrovė. Jie neleido ieškovei manyti, kad pažeidimo aplinkybių aprašymas su ja nesusijęs.

134 Ieškovė atsikerta, kad Komisijos pozicija „yra nesąžininga, nes negalima logiškai reikalauti, kad bendrovė, kuri ginčija jos atliekamą kitos bendrovės kontrolę, gindamasi prisiimtų atsakomybę už šios bendrovės neteisėtus veiksmus“.

135 Reikia konstatuoti, kad šiuo argumentu nepaisoma teismų praktikos, susijusios su asmenine patronuojančiųjų bendrovių atsakomybe ekonominio vieneto su jų dukterinėmis bendrovėmis atveju, o tai buvo aiškiai nustatyta faktinių aplinkybių metu. Be to, savaime nėra prieštaravimo, jei, ginantis dėl ekonominio vieneto tarp patronuojančiosios bendrovės ir dukterinės bendrovės nebuvimo, papildomai dar būtų ginamasi dėl pačių pažeidimo aplinkybių.

136 Galiausiai tiek, kiek šiuo argumentu siūloma mintis, jog negalima teisėtai reikalauti, kad patronuojančioji bendrovė, kuri tvirtina neturinti jos dukterinės bendrovės kontrolės, tuo pačiu metu turėtų įrodymų, jai leidžiančių gintis nuo jos dukterinės bendrovės veiksmų, jį reikia atmesti.

137 Iš tiesų, arba patronuojančioji bendrovė nevykdo veiksmingos dukterinės bendrovės kontrolės ir, tokiu atveju, patronuojančiosios bendrovės atsakomybės klausimas nekyla ir dėl to jai nėra labai svarbu gintis dėl jos dukterinės bendrovės neteisėtų veiksmų; arba tokia kontrolė yra ir tokiu atveju patronuojančioji

bendrovė bet kuriuo atveju privalo pateikti įrodymus, ar tai būtų jos archyvų išsaugojimas, ar kitomis priemonėmis, kurie jai leistų išvengti jos, kaip patronuojančiosios bendrovės, sudarančios ekonominį vienetą su dukterine bendrove, asmeninės atsakomybės (šiuo klausimu žr. 45 punkte minėto 2009 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Hoechst prieš Komisiją* 171 punktą).

138 Iš viso to, kas išdėstyta prieš tai, darytina išvada, kad reikia atmesti ieškovės argumentą dėl to, jog ji nebuvo susijusi su pirmajame pranešime apie kaltinimus nurodytomis pažeidimo aplinkybėmis.

139 Antra, reikia išnagrinėti argumentą, kad ieškovei bet kuriuo atveju nuo pirmosios administracinės procedūros ir dėl Komisijos pareigų neatlikimo vykdant šią procedūrą nebuvo įmanoma gintis nuo *Copigraph* pateiktų kaltinimų.

140 Ieškovė tvirtina, kad ją Komisija į šią administracinę procedūrą įtraukė pernelyg vėlai, nors ji jau buvo perleidusi *Copigraph* 1998 m. lapkričio mėn. kartu su visais archyvais tretiesiems asmenims ir kad *Copigraph* nutraukė visą veiklą. Dėl šios aplinkybės ji nuo pirmosios administracinės procedūros neturėjo galimybių gintis dėl *Copigraph* padarytų pažeidimų. Juo labiau ji negalėtų to padaryti dabar.

141 Ieškovė kaltina Komisiją tuo, kad vykstant procedūrai ji, kitaip nei kitų šioje byloje nubaustų įmonių atveju, ją ignoravo, nors Komisija nuo pat pradžių turėjo visą informaciją apie jos ir *Copigraph* ryšius. Dėl šios aplinkybės ieškovė buvo vertinama mažiau palankiai nei kitos įmonės, kurioms buvo pateikti kaltinimai.

142 Reikia priminti, kad administracinė procedūra konkurencijos srityje skirstoma į dvi atskiras vieną po kitos einančias stadijas, kurių kiekviena pagrįsta individualia vidaus logika, t. y. išankstinio tyrimo ir ginčo stadijos. Išankstinio tyrimo stadija, per kurią Komisija naudojasi Reglamente Nr. 17 numatytais įgaliojimais ir kuri trunka iki pranešimo apie kaltinimus priėmimo, skirta leisti Komisijai surinkti visą svarbią konkurencijos normų pažeidimą ar jo nebuvimą patvirtinančią informaciją bei suformuluoti pirminę poziciją dėl procedūros ir jos vėlesnės eigos. Atvirkščiai, nuo pranešimo apie kaltinimus iki galutinio sprendimo priėmimo trunkanti ginčo stadija skirta tam, kad Komisija priimtų galutinį sprendimą dėl inkriminuojamo pažeidimo (šiuo klausimu žr. 74 punkte minėto Teisingumo Teismo sprendimo *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją* 181–183 punktus ir 2006 m. rugsėjo 21 d. Sprendimo *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied prieš Komisiją*, C-105/04 P, Rink. p. I-8725, 38 punktą; 2008 m. liepos 8 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *AC-Treuhand prieš Komisiją*, T-99/04, Rink. p. II-1501, 47 punktą).

143 Tik administracinės procedūros ginčo stadijos pradžioje atitinkama įmonė informuojama pranešimu apie kaltinimus apie visus esminius elementus, kuriais remiasi Komisija šioje procedūroje, ir kad ši įmonė turi teisę susipažinti su bylos medžiaga, kad būtų garantuojama veiksminga jos teisė į gynybą (šiuo klausimu žr. 74 punkte minėto Sprendimo *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją* 315 ir 316 punktus; 142 punkte minėto Sprendimo *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied prieš Komisiją* 47 punktą ir 2007 m. sausio 25 d. Sprendimo *Dalmine prieš Komisiją*, C-407/04 P, Rink. p. I-829, 59 punktą).

144 Iš to išplaukia, kad pirminio tyrimo etapo tikslas yra ne leisti įmonėms apsiginti, bet leisti Komisijai surinkti visus reikalingus įrodymus, nes ši institucija gali laisvai pasirinkti jos vykdomo tyrimo būdą ir surinkti visus įmonių paaiškinimus, kuriuose jos nuomone būtų naudingos informacijos. Komisija niekaip nėra įpareigota adresuoti šiuos informacijos prašymus arba pateikti tuos pačius klausimus pirminio tyrimo etape visoms įmonėms, kurias ji įtaria dalyvaujant darant pažeidimą. Todėl reikia konstatuoti, kad tokios pareigos buvimas gali paneigti Komisijos veiksmų laisvę vykdant jos tyrimus konkurencijos srityje ir todėl jų veiksmingumą (šiuo klausimu žr. 2004 m. liepos 8 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Corus UK prieš Komisiją*, T-48/00, Rink. p. II-2325, 212 punktą).

145 Žinoma, kalbant apie protingo termino laikymąsi, Teisingumo Teismas iš esmės yra nusprendęs, kad vertinimas, ar nėra galimų ribojimų veiksmingai pasinaudoti teise į gynybą, neturi būti apribotas vien administracinės procedūros ginčo stadija, o turi apimti visą procedūrą per visą jos laikotarpį

(142 punkte minėto Teisingumo Teismo sprendimo *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied prieš Komisiją* 49 ir 50 punktai; 105 punkte minėto Sprendimo *Technische Unie prieš Komisiją* 54 ir 55 punktai bei 2011 m. rugsėjo 29 d. Sprendimo *Elf Aquitaine prieš Komisiją*, C-521/09 P, Rink. p. I-8947, 118 punktas).

146 Panašūs argumentai taikomi ir klausimui, ar ir kokia apimtimi išankstinio tyrimo stadijoje Komisija privalo suinteresuotajam subjektui pateikti tam tikrą informaciją apie tyrimo dalyką ir tikslą, kad jis galėtų veiksmingai apsiginti ginčo stadijoje (145 punkte minėto Sprendimo *Elf Aquitaine prieš Komisiją* 119 punktas).

147 Vis dėlto tai nereiškia, kad iškart, kai imasi pirmos priemonės konkretaus subjekto atžvilgiu, Komisija visais atvejais privalo pranešti šiam subjektui apie pačią Sąjungos konkurencijos teise grindžiamų tyrimo ar persekiojimo priemonių galimybę (žr. 145 punkte minėto Sprendimo *Elf Aquitaine prieš Komisiją* 120 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

148 Be to, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad asmeninės atsakomybės principas nedraudžia, jog Komisija pirmiausia nuspręstų skirti sankciją konkurencijos taisyklių pažeidimą padariusiai bendrovei, prieš išsiaiškindama, ar pažeidimas gali būti inkriminuotas jos patronuojančiajai bendrovei (2009 m. rugsėjo 24 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Erste Group Bank ir kt. prieš Komisiją*, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P ir C-137/07 P, Rink. p. I-8681, 82 punktas ir 145 punkte minėto Sprendimo *Elf Aquitaine prieš Komisiją* 121 punktas).

149 Taigi tam, kad pranešimo apie kaltinimus adresatas gautų galimybę per administracinę procedūrą veiksmingai išdėstyti savo požiūrį į Komisijos nurodytų faktų ir aplinkybių tikrumą ir reikšmingumą, ši institucija, priešingai, nei teigia ieškovė, neprivalo prieš išsiųsdama pranešimą apie kaltinimus imtis šio adresato atžvilgiu kokios nors tyrimo priemonės (145 punkte minėto Sprendimo *Elf Aquitaine prieš Komisiją* 122 punktas).

150 Iš to išplaukia, kad, priešingai, nei siūlo ieškovė, Komisija neturėjo jokios pareigos ją įtraukti į procedūrą anksčiau, nei ji tai padarė per pirmąją administracinę procedūrą.

151 Bet kuriuo atveju ieškovė, kuri turi prieigą prie Komisijos bylos medžiagos, nepatvirtina savo teiginio Bendrajame Teisme, pagal kurį ši institucija nuo procedūros pradžios turėjo visą informaciją apie jos ryšius su *Copigraph*. Kadangi Bendrasis Teismas neturi pakeisti ieškovės, kiek tai susiję su jai tenkančia našta surinkti įrodymus, reikia konstatuoti, kad vienintelis jam pateiktas įrodymas, kuriuo įrodoma, nurodant konkrečią datą, kad Komisija turėjo informaciją apie *Copigraph* ir ieškovės ryšius, yra ne 1996 m. ar 1997 m. dokumentas, bet 2000 m. vasario 10 d. *Copigraph* atsakymas į 1999 m. gruodžio 20 d. prašymą pateikti informacijos. Šis prašymas pateikti informacijos buvo pateiktas iš karto po to, kai 1999 m. gruodžio 9 d. raštu AWA Komisijai pateikė informaciją, kad ši bendrovė įgijo *Copigraph* tik 1998 m. lapkričio mėn. Todėl Komisija paprašė tiesiogiai *Copigraph* pateikti paaiškinimus apie jos veiklą prieš jos įgijimą. Pirmoje jos atsakymo pastraipoje *Copigraph* informavo Komisiją apie jos ryšius su ieškove. Būtent ši informacija, pateikta 2000 m. vasario mėn., kuri beveik identiškai pakartota pirmajame pranešime apie kaltinimus, pagrindė šio pranešimo apie kaltinimus išsiuntimą ieškovei, kaip patronuojančiajai bendrovei.

152 Argumentą, kad ieškovė perleido *Copigraph* su jos archyvais ir dėl to tariamai nebeturi priemonių gintis, reikia atmesti. Iš tiesų, viena vertus, *Copigraph* pardavimo atveju ieškovė privalėjo pasirūpinti, kad jos apskaitos dokumentuose ir archyvuose ar bet kuriomis kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, teise pasinaudoti perduotais archyvais, būtų išsaugota informacija, kuria remdamasi ji galėtų atsekti savo dukterinės bendrovės veiklą, kad turėtų būtinus įrodymus apsiginti teisminių ar administracinių ieškinių atveju (šiuo klausimu žr. 45 punkte minėto 2009 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Hoechst prieš Komisiją* 171 punktą). Kita vertus, patvirtinant šį argumentą reikėtų kvestionuoti pačios Komisijos teisę pateikti kaltinimus patronuojančiajai bendrovei po jos dukterinės bendrovės pardavimo.

153 Iš prieš tai išdėstytų aplinkybių matyti, kad tiek, kiek ieškovė, kaip *Copigraph* patronuojančioji bendrovė, kaip ji tvirtina, iš tikrųjų negalėjo apsiginti nuo jai pateiktų kaltinimų per antrąją administracinę procedūrą, šį negalėjimą apsiginti lėmė ne laiko tarpas nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus arba Komisijos klaidos, bet tik ieškovei priskirtinos aplinkybės.

154 Papildomai reikia pažymėti, kad teiginys, jog ieškovė jau per pirmąją administracinę procedūrą neturėjo galimybės gintis nuo pažeidimo, nėra įtikinantis. Iš tiesų ieškovė neginčija, kad ji šio teiginio nenurodė ieškinyje byloje T-109/02. Tačiau, jei šis teiginys būtų turėjęs kokį nors pagrindą, ieškovė tikrai nebūtų praleidusi progos juo pasinaudoti savo ieškinyje dėl Sprendimo 2004/337. Be to, tame pačiame ieškinyje ieškovė iš tikrųjų gynėsi nuo pačių pažeidimo aplinkybių, nes ji ginčijo pažeidimo trukmę ir tvirtino, kad *Copigraph* vaidmuo kartelyje buvo tik prisitaikėliškas.

155 Reziumuojant reikia atmesti argumentą, kad dėl ilgo laiko tarpo nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus ieškovė negalėjo apsiginti antroje administracinėje procedūroje nuo jai, kaip *Copigraph* patronuojančiajai bendrovei, pateiktų kaltinimų.

156 Toliau reikia išnagrinėti ieškovės teiginį, kad, kalbant apie pažeidimo inkriminavimą jai kaip tiesioginei jo autorei, ji taip pat neturėjo galimybių apsiginti dėl ilgo laiko tarpo nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus.

157 Šiuo aspektu visų pirma reikia pažymėti, kad antrojo pranešimo apie kaltinimus aplinkybės, kuriomis Komisija rėmėsi ginčijamame sprendime nustatydama ieškovės, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, atsakomybę, susijusios išimtinai su ieškovės darbuotojų dalyvavimu kartelio susirinkimuose (žr. antrojo pranešimo apie kaltinimus 376 punktą ir ginčijamo sprendimo 376 konstatuojamąją dalį). Kaip matyti iš ginčijamo sprendimo 377 konstatuojamosios dalies, Komisijos pozicija niekaip negrindžiama ieškovės įstojimu į *Association of European Manufacturers of Carbonless Paper* (Europos savaiminio kopijavimo popieriaus gamintojų asociacija, AEMCP), kuri dalyvavo darant pažeidimą.

158 Todėl Komisija, kaip tiesioginio ieškovės dalyvavimo kartelyje įrodymu rėmėsi aplinkybe, kad du jos darbuotojai, V. (ieškovės popieriaus gamyklos Thonon-les-Bains direktorius ir ieškovės skyriaus „Specialus popierius“ vadovas) ir jo pavaldinys B. (užimantis prekybos pareigas ieškovės popieriaus gamykloje Thonon-les-Bains), dalyvavo kartelio susirinkimuose.

159 Reikia pažymėti, kad nei šių dviejų asmenų, kaip ieškovės darbuotojų, statusas, nei jų faktinis dalyvavimas kartelio susirinkimuose ieškovės ieškinyje nėra ginčijami. Šioje byloje nei ieškininiame pareiškime, nei dublike nėra jokio pagrindo ar argumento, kuriuo būtų nurodoma Komisijos klaida šiuo aspektu. Ieškovė per posėdį tik nurodė B. patvirtinimą, kad jis savo funkcijas pas ieškovę vykdė tik nuo 1995 m. vasario. Tačiau reikia konstatuoti, kad šis naujas argumentas, kurio pavėluoto pateikimo nepateisina jokia aplinkybė, yra nepriimtinas remiantis Bendrojo Teismo procedūros reglamento 48 straipsnio 2 dalimi. Be to, šio teiginio nepatvirtina jokia įtikinama aplinkybė, susijusi su ieškovės personalo registru, nors jam prieštarauja net 2000 m. vasario 10 d. *Copigraph* atsakymas, pagal kurį suinteresuotasis asmuo vykdė savo pardavimo funkcijas pas ieškovę nuo 1994 m.

160 Todėl ieškovė iš esmės tik tvirtina jos teisių į gynybą pažeidimą dėl aplinkybės, kad tik antrame pranešime apie kaltinimus Komisija nurodė, jog šie du asmenys veikė kaip ieškovės atstovai. Tačiau, kadangi šie du darbuotojai pasitraukė iš *Bolloré* grupės ir ieškovė daugiau nebeturėjo jokio ryšio su jų galimai vykdoma veikla, buvo pernelyg vėlu, kad būtų galima juos apklausti ar atlikti paiešką archyvuose dėl šio naujo Komisijos tvirtinimo.

161 Iš to ieškovė daro išvadą, kad dėl ilgo laiko tarpo nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus ji neteko galimybės gintis kiek tai susiję su jos tiesioginiu dalyvavimu darant pažeidimą, dėl kurio ji kaltinama antrame pranešime apie kaltinimus.

162 Siekdama pailiustruoti savo poziciją ieškovė pateikė informacijos ir dokumentų sąrašą, kuriuo ji tvirtina, kad tuo atveju, jei kaltinimai dėl jos, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, atsakomybės būtų buvę pateikti laiku, ji būtų galėjusi jų paprašyti iš šių dviejų darbuotojų arba surasti juos savo archyvuose.

163 Kalbant apie ieškovės nurodytų Komisijos kaltinimų naujumą bent jau iš dalies nereikia to labai sureikšminti.

164 Be abejonės akivaizdu, kad tik antrame pranešime apie kaltinimus Komisija tinkama forma pažeidimą inkriminavo ieškovei, kaip tiesioginei jo autorei.

165 Tačiau, nors Sprendimas 2004/337 buvo panaikintas dėl ieškovės teisės į gynybą pažeidimo, vis dėlto, atsižvelgiant į faktinį pagrindą, ieškovė nuo šios datos žinojo, kad Komisija pateiks kaltinimus jai, kaip tiesioginei pažeidimo autorei, dėl V. ir B., ieškovės darbuotojų, dalyvavimo kartelio susirinkimuose. Todėl ieškovė apie Komisijos poziciją buvo informuota ne 2009 m., bet 2001 m.

166 Atsižvelgiant į šią aplinkybę ieškovė neturėtų remtis argumentu dėl Komisijos atsiliepimo į ieškinį byloje T-109/02 tam, kad galėtų iš esmės tvirtinti, jog pažeidimo inkriminavimas jai, kaip tiesioginei jo autorei, 2009 m. buvo naujas kaltinimas jai. Iš tiesų, kad ir kokie būtų Komisijos pateikti argumentai Pirmosios instancijos teismui byloje T-109/02, neginčijama, kad pažeidimo inkriminavimas jai, kaip tiesioginei jo autorei, jau buvo pateiktas Sprendime 2004/337. Be to, būtent dėl šios priežasties ieškovė pateikė ieškinį byloje T-109/02 ir tiek Pirmosios instancijos teismas šio sprendimo 10 punkte minėtame Sprendime *Bolloré*, tiek Teisingumo Teismas šio sprendimo 13 punkte minėtame Sprendime *PAK* galėjo tai tik patvirtinti.

167 Dėl tų pačių priežasčių ieškovė nebeturėtų remtis argumentu, kad Komisijos bylas nagrinėjantis pareigūnas 2010 m. sausio 13 d. rašte nurodė, jog antrame pranešime apie kaltinimus buvo „visiškai naujas kaltinimas, susijęs su aplinkybėmis, įvykusiomis daugiau nei prieš 15 metų“. Be to, atsižvelgiant į šio rašto kontekstą, reikia pažymėti, kad kalbama tik apie atsakymą į ieškovės prašymą suteikti papildomą terminą atsakymui į antrąjį pranešimą apie kaltinimus pateikti, kuriame pati ieškovė ginčijo, kad tai buvo „visiškai naujas“ kaltinimas, ir kad aplinkybės įvyko daugiau nei prieš 15 metų. Be to, siekiant pašalinti bet kokias abejones dėl bylas nagrinėjančio pareigūno pozicijos, reikia pažymėti, kad jis savo galutinėje ataskaitoje aiškiai nurodė, jog „apie kaltinimą, susijusį su tiesioginiu [ieškovės] dalyvavimu darant pažeidimą jai buvo pranešta [Sprendimu 2004/337]“.

168 Galiausiai, be prieš tai nurodytų pastebėjimų, reikia pažymėti, kad nuo pirmojo pranešimo apie kaltinimus faktinės aplinkybės, kurias sudaro V. ir B. dalyvavimas kartelio susirinkimuose, jau buvo Komisijos nurodytos konstatuojant pažeidimą, kuriuo kaltinama *Copigraph* ir ieškovė, kaip *Copigraph* patronuojančioji bendrovė. Kitaip tariant, nuo pirmojo pranešimo apie kaltinimus ieškovė, nepaisant to, kad buvo nustatyta ieškovės atsakomybė tik dėl jos, kaip *Copigraph* patronuojančiosios bendrovės statuso, Komisijos buvo kaltinama dėl šių faktinių aplinkybių.

169 Atsižvelgiant į argumentus, pateiktus šio sprendimo 163-168 punktuose, reikia manyti, kad jokia faktinė aplinkybė, kuria antrame pranešime apie kaltinimus grindžiamas pažeidimo inkriminavimas ieškovei, kaip tiesioginei jo autorei, 2009 m. nebuvo nauja aplinkybė ir juo labiau nauja dėl to, kad ieškovė dėl ilgo laiko tarpo nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus neteko galimybės apsiginti.

170 Šios išvados nepaneigia ieškovės argumentas, pateiktas siekiant įrodyti jos teisių į gynybą pažeidimą dėl ilgo laiko tarpo, dublike pateikiant informacijos ir dokumentų sąrašą, kuriuos tuo atveju, jei kaltinimai dėl jos, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, atsakomybės būtų buvę pateikti laiku, ji būtų galėjusi paprašyti, kad juos pateiktų šie du darbuotojai arba surasti juos savo archyvuose.

171 Iš tiesų šis argumentas, kaip tai, be to, matyti iš ieškovės pateikto dokumento, grindžiamas teiginiu, kad Komisija kaltino ieškovę „atskiru“ asmeniniu pažeidimu nuo to, kuriuo ji kaltinama dėl *Copigraph* patronuojančiosios bendrovės statuso; tai atskiras asmeninis pažeidimas, kuris, atsižvelgiant į faktinį pagrindą, visiškai skiriasi nuo *Copigraph* dalyvavimo darant pažeidimą ir todėl dėl jo ieškovė privalėjo surinkti specialius gynybos įrodymus.

172 Tačiau šiuo atveju reikia pažymėti, kad šis teiginys, kurį ieškovė pakartotinai nurodo ieškinyje, neatitinka faktinių aplinkybių.

173 Tiek iš antrojo pranešimo apie kaltinimus, tiek iš ginčijamo sprendimo aiškiai matyti, kad Komisija nekaltina ieškovės nei atskiru pažeidimu, nei jokiu dalyvavimu darant pažeidimą, kuris būtų iš esmės skirtingas nuo *Copigraph* pažeidimo.

174 Pažeidimas, kuriuo kaltinama ieškovė, tiek dėl jos, kaip *Copigraph* patronuojančiosios bendrovės statuso, tiek dėl tiesioginės autorės statuso, yra vienas ir tas pats pažeidimas, pasireiškiantis „dalyvavimu susitarimuose ir suderintuose veiksmuose savaiminio kopijavimo popieriaus sektoriuje“ (ginčijamo sprendimo 1 straipsnis; taip pat žr. antrojo pranešimo apie kaltinimus 338 punktą *in fine*).

175 Kalbant apie faktines aplinkybes, kurioms remdamasi Komisija daro išvadą apie ieškovės dalyvavimą kartelyje taip pat ir dėl tiesioginės jo autorės statuso, tai yra tos pačios faktinės aplinkybės - žinomos jau ilgą laiką - kaip ir tos, kurios leido apibūdinti *Copigraph* dalyvavimą kartelyje, t. y. V. ir B., ieškovės darbuotojų, dalyvavimas antikonkurenciniuose susirinkimuose (žr., kalbant apie *Copigraph*, antrojo pranešimo apie kaltinimus 282-294 punktus ir ginčijamo sprendimo 287-298 konstatuojamąsias dalis; kalbant apie ieškovę žr. antrojo pranešimo apie kaltinimus 376 punktą ir ginčijamo sprendimo 376 punktą bei lenteles dėl susirinkimų, pakartotinai nurodytas šių dviejų dokumentų I ir II prieduose).

176 Šis vieno pažeidimo faktas, kuris grindžiamas tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis, gali būti ginčijamas tam tikromis atsiliepime į ieškinį (46 punktas) pateiktomis formuluotėmis, nesvarbu, ką apie tai sakytų ieškovė. Be to, atsiliepime į ieškinį (61 punktas) ir triplike (26 punktas) Komisija aiškiai patvirtina pažeidimo vienovę ir dvigubą statusą, dėl kurio ieškovė kaltinama padariusi pažeidimą.

177 Todėl panašu, kad tariamas ieškovės negalėjimas susisiekti su liudytojais arba prieiti prie archyvų, nors ir neginčijant šių faktinių aplinkybių, kurių vis dėlto ši šalis nekvestionuoja Bendrajame Teisme arba tai daro pavėluotai ir neįtikinamai, yra nereikšmingas.

178 Dėl tvirtinimo, kad remiantis V. ir B. liudijimu būtų buvę galima nustatyti, kad ieškovė tiesiogiai nedalyvavo darant pažeidimą, reikia pažymėti, kad šis tvirtinimas nėra įtikinantis.

179 Atsižvelgiant į aplinkybę, kuri rimtai nebuvo ginčijama, kad šie du asmenys buvo ieškovės darbuotojai ir kad, bent jau kalbant apie V., jo, kaip ieškovės atstovo, statusas buvo nustatytas nuo 1992 m. sausio 23 d. kartelio inauguracinio susirinkimo (žr. ginčijamo sprendimo 376 konstatuojamosios dalies trečią sakinį), ieškovės tvirtinimas galiausiai grindžiamas prielaida (nerealia, turint omenyje ieškovės ir *Copigraph* ekonominį junginį), kad šie darbuotojai galėjo kartelio susirinkimuose tuo pačiu metu dalyvauti *Copigraph* vardu ir viešai bei įtikinamai atsiriboti nuo to ieškovės vardu.

180 Teiginio, kad buvusių ieškovės darbuotojų liudijimas būtų buvęs naudingas gynybai, įtikinamumo nebuvimą dar sustiprina ieškovės elgesys. Iš tiesų svarbu pažymėti, kad ieškovė, nors ir žinojo nuo 2001 m. gruodžio 20 d., kad Komisija ją laikė tiesiogiai dalyvavusią darant pažeidimą ir kad ji gali labai lengvai gauti B., kuris dar buvo ieškovės darbuotoju, paaiškinimus, to nepadarė.

181 Šis ieškovės neveikimas, o po to faktas, kad šio asmens liudijimas keistai pasirodo privalomas tik po jo pasitraukimo iš grupės, nors ieškovė turėjo daug laiko surinkti šią informaciją, patvirtina tai, kad šis liudijimas neturėjo jokios naudos jos gynybai.

182 Galiausiai, bet kuriuo atveju reikia pažymėti, kad ieškovė nepateikė jokių įrodymų, nustatančių konkretų neįmanomumą 2009 m. gauti savo buvusių darbuotojų paaiškinimus (dėl panašaus vertinimo žr. 128 punkte minėto Sprendimo *Technische Unie prieš Komisiją* 64 punktą). Konkrečiai, ieškovė nepateikė jokių įrodymų apie kokias nors įmonės pastangas siekiant susisiekti su jos buvusiais darbuotojais ir paprašyti juos paliudyti. Be to, kalbant apie B., per posėdį ieškovė neaiškiai ir bet

kuriuo atveju pavėluotai pagal Procedūros reglamento 48 straipsnį nurodė ligą, nuo kurios šis asmuo vėliau mirė. Iš to darytina išvada, kad teiginys, jog ieškovė 2009 m. neturėjo kontakto su buvusiais darbuotojais, paprasčiausiai yra neįrodytas.

183 Dėl nuorodos į ieškovės archyvus reikia pažymėti, kad, net nepriklausomai nuo fakto, kad ji galėjo imtis atitinkamų veiksmų nuo 2001 m., jei patronuojančioji bendrovė turi išsaugoti įrodymus, leidžiančius jai gintis nuo jos, kaip patronuojančiosios bendrovės, sudarančios ekonominį vienetą su jos dukterine bendrove, kaltinimo (žr. šio sprendimo 152 punktą), tai *a fortiori* taikytina ir kalbant apie jos pačios elgesį ir archyvus. Ieškovės argumentą, kad buvo per vėlu ieškoti informacijos savo archyvuose, reikia atmesti.

184 Atsižvelgiant į samprotavimus, išdėstytus šio sprendimo 156-183 punktuose, ieškovės teiginį, kad dėl ilgo laiko tarpo nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus ji, kaip tiesioginė pažeidimo autorė, neteko galimybės apsiginti antroje administracinėje procedūroje, reikia atmesti. Iš tiesų, konkrečiomis šios bylos aplinkybėms, kurios, be kita ko, susijusios su tuo, kad nuo 2001 m. ieškovė konkrečiai žinojo apie jai metamus Komisijos kaltinimus, kad 2009 m. nebuvo jokių naujų kaltinimų, palyginti su 2001 m. pateiktais kaltinimais, kad faktinės aplinkybės, kuriomis grindžiamas ieškovės, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, dalyvavimas yra tos pačios ir neginčijamos, o jei ginčijamos, tai pavėluotai ir neįtikinamai, kad ilgus metus ieškovė nesiėmė veiksmų, kad nėra jokio įrodymo, jog 2009 m. ieškovė stengėsi užmegzti ryšius su buvusiais darbuotojais ir, galiausiai, kad ieškovė negali pagrįstai tvirtinti, jog nebegali veiksmingai pasinaudoti savo archyvais, Bendrasis Teismas mano, kad teisės į gynybą pažeidimas dėl praėjusio ilgo laiko tarpo, kiek tai susiję su ieškovės, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, patraukimu atsakomybėn, nebuvo įrodytas.

185 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, iš ko darytina išvada, kad Komisija nepažeidė protingo termino ir kad, nepaisant procedūros šioje byloje trukmės, ieškovės teisės į gynybą pažeidimas dėl praėjusio ilgo laiko tarpo nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus nebuvo nustatytas, reikia atmesti šį ieškinio pagrindą.

Dėl ieškinio antrojo pagrindo, susijusio su senaties termino taisyklių pažeidimu

186 Ieškovė tvirtina, kad remiantis senaties termino taisyklėmis galima teigti, jog buvo suėjęs senaties terminas Komisijos teisei skirti sankcijas už veiksmus, kurių tiesioginė autorė yra *Copigraph*, už veiksmus, kurių netiesioginė autorė yra ieškovė, kaip *Copigraph* patronuojančioji bendrovė ir, galiausiai, už veiksmus, kurių tiesioginė autorė yra ieškovė. Kalbant apie *Copigraph*, paskutinis teisės aktas, dėl kurio nutrūko senaties terminas, buvo pirmasis pranešimas apie kaltinimus, nes *Copigraph* neskundė Sprendimo 2004/337. Kalbant apie ieškovę, kaip patronuojančiąją bendrovę, senaties terminas taip pat buvo suėjęs, nes ieškovės šiuo statusu atsakomybė yra subsidiari *Copigraph* atsakomybės atžvilgiu. Kalbant apie ieškovę, kaip tiesioginę pažeidimo autorę, joks pirminės procedūros aktas nenutraukė senaties termino, kuris todėl buvo suėjęs. Todėl Komisija nepaisė 2009 m. kovo 31 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *ArcelorMittal Luxembourg ir kt. prieš Komisiją* (T-405/06, Rink. p. II-771, 143–145 punktai).

187 Komisija neigia ieškovės nurodytą „dirbtinį“ pažeidimo, kuriuo kaltinama *Copigraph*, ir kito pažeidimo, kuriuo ji kaltinama kaip patronuojančioji bendrovė, „atskyrimą“. Iš tiesų ieškovė, *Copigraph* patronuojančioji bendrovė, ir *Copigraph* buvo viena ir ta pati įmonė, todėl kiekviena iš jų buvo laikoma padariusia tą patį pažeidimą.

188 Senaties terminas yra objektyvaus pobūdžio ir vertinamas ieškovės, vienintelio ginčijamo sprendimo adresato, atžvilgiu. Todėl klausimas dėl tariamo senaties termino suėjimo *Copigraph* atžvilgiu neturi reikšmės. Be to, kad nuoroda į 186 punkte minėtą Sprendimą *ArcelorMittal Luxembourg ir kt. prieš Komisiją* yra klaidinga, aplinkybei, kad *Copigraph* neapskundė Sprendimo 2004/337, neturi reikšmės.

189 Kalbant apie tariamą senaties termino suėjimą ieškovės, kaip patronuojančiosios bendrovės, naudai, jos samprotavimas grindžiamas klaidingu teiginiu, kad patronuojančiosios bendrovės atsakomybė „papildo“ dukterinės bendrovės atsakomybę.

190 Kalbant apie tariamą senaties termino suėjimą ieškovės, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, naudai, Komisija ginčija argumentą, kad nebuvo jokio teisės akto, nutraukiančio senaties terminą, motyvuojant tuo, kad pirmame pranešime apie kaltinimus buvo numatyta tik ieškovės, kaip patronuojančiosios bendrovės, atsakomybė. Senaties terminą nutraukiantys aktai, tarp kurių yra šis pirmasis pranešimas apie kaltinimus, galioja visoms įmonėms, dalyvavusioms darant pažeidimą, ir todėl ieškovei. Net motyvavimo tikslais darant prielaidą, kad tai nėra ta pati įmonė, kuri buvo patraukta atsakomybėn, remiantis teismų praktika būtų neginčijama, kad ieškovė dalyvavo darant pažeidimą.

191 Šiuo ieškinio pagrindu ieškovė iš esmės tvirtina, kad Komisijos diskrecijai skirti jai, kaip *Copigraph* patronuojančiajai bendrovei, sankciją buvo suėjęs senaties terminas, nes jos atsakomybė dėl šio statuso yra subsidiari jos filialo atsakomybei ir senaties terminas suėjo pastarosios naudai. Be to, ieškovė tvirtina, kad senaties terminas jos, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, atžvilgiu taip pat buvo suėjęs dėl to, kad Komisija per senaties terminą nepriėmė jokio akto, kuris nutrauktų senaties terminą jai, veikiančiai šiuo statusu.

192 Visų pirma reikia pažymėti, kad ieškovės argumentai, grindžiami tuo, kad jos atsakomybė papildo *Copigraph* atsakomybę ir aplinkybe, kad senaties terminas buvo suėjęs *Copigraph* naudai, turi būti atmesti kaip nereikšmingi.

193 Reikia priminti, kad tokiu atveju, koks yra šioje byloje, kai patronuojančioji bendrovė sudaro ekonominį vienetą su dukterine bendrove, laikoma, kad patronuojančioji bendrovė, kaip ir dukterinė bendrovė, yra pažeidimo autorė. Traktuojama, kad ji pati padarė pažeidimą (žr. šio sprendimo 38–41 ir 52 punktuose nurodytą teismo praktiką ir, be kita ko, 40 punkte minėto Sprendimo *Metsä-Serla ir kt. prieš Komisiją* 34 punktą).

194 Be to, galima aplinkybė, kad dukterinė bendrovė nebegali būti baudžiama už konstatuotą pažeidimą, ar tai būtų dėl šios bendrovės likvidavimo arba, kaip tai tvirtina ieškovė šioje byloje, dėl senaties termino suėjimo šios dukterinės bendrovei naudai, neturi reikšmės klausimui, ar patronuojančioji bendrovė, pati laikoma padariusia pažeidimą dėl to, kad ji sudaro ekonominį vienetą su savo dukterine bendrove, gali būti baudžiama. Žinoma, patronuojančiosios bendrovės atsakomybės nebūtų, jei būtų įrodyta, kad nebuvo pažeidimo, tačiau ši atsakomybė negali išnykti dėl to, kad suėjo sankcijos dukterinei bendrovei senaties terminas. Iš tiesų Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnyje numatytas senaties terminas negali panaikinti pažeidimo, bet tik padėti išvengti sankcijų.

195 Iš pirminių prieš tai išdėstytų samprotavimų išplaukia, kad, priešingai, nei teigia ieškovė, visiškai nėra reikalo kelti klausimo dėl to, ar *Copigraph* atžvilgiu suėjo senaties terminas.

196 Vienintelis svarbus klausimas yra tas, ar senaties terminas suėjo ieškovės, kuri galiausiai yra vienintelė ginčijamo sprendimo adresatė, atžvilgiu.

197 Šiuo aspektu reikia priminti, kad pagal Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 3 dalį bet koks Komisijos veiksmas, atliktas pažeidimo tyrimo ar bylos tikslais, nutraukia vienkartinės ar periodinės baudos skyrimo senaties terminą ir kad terminas nutraukiamas tą dieną, kurią apie tokį veiksmą pranešama „bent vienai pažeidime dalyvavusiai įmonei ar įmonių asociacijai“.

198 Todėl Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 3 dalies tikslas yra nustatyti Komisijos veiksmus, dėl kurių nutrūksta senaties terminas.

199 Šia nuostata aiškiai susiaurinami šie veiksmai iki veiksmų, atliktų pažeidimo tyrimo ar bylos tikslais, apie kuriuos (bent jau) pranešama įmonei, dalyvavusiai darant pažeidimą, t. y., atlikus galutinę analizę, įmonei, kuri taip apibrėžiama sprendime, kuriuo skiriamos sankcijos už pažeidimą.

200 Būtent taip Pirmosios instancijos teismas 186 punkte minėto Sprendimo *ArcelorMittal Luxembourg ir kt. prieš Komisiją* 143 punkte nurodė, kad „Pažeidime dalyvavusia įmone“, kaip tai suprantama pagal [Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 3 dalį], reikia laikyti bet kurią įmonę, kuri atitinkamai identifikuojama Komisijos sprendime, kuriuo skiriama bauda už pažeidimą“.

201 Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad senaties termino nutraukimas taikomas „visoms“ pažeidime dalyvavusioms įmonėms ar įmonių asociacijoms.

202 Todėl Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 4 dalies tikslas yra nustatyti įmonių, kurioms senaties terminas gali nutrūkti, ratą.

203 Šioje nuostatoje vartojamu žodžiu „visos“ siekiama pabrėžti, kad svarbu objektyvus atitinkamos įmonės dalyvavimas darant pažeidimą, todėl nepriklausomai nuo to, kokiu statusu ši įmonė dalyvavo darant pažeidimą, ar apie šią įmonę Komisija, prieš pateikdama pranešimą apie kaltinimus, žinojo, ar ji yra akto, kuriuo nutraukiamas senaties terminas, adresatė prieš tokį pranešimą apie kaltinimus, ar jos prašymas panaikinti pirmąjį Komisijos sprendimą skirti jai sankciją buvo patenkintas.

204 Būtent šiuo aspektu, kalbant apie įmones, kurių atžvilgiu gali nutrūkti senaties terminas, Pirmosios instancijos teismas 186 punkte minėtame Sprendime *ArcelorMittal Luxembourg ir kt. prieš Komisiją* (145 punktas) patikslino, kad „pažeidime dalyvavusios įmonės“ sąvoka apima objektyvų elementą, t. y. dalyvavimą pažeidime, kuris labai skiriasi nuo subjektyvaus ir papildomo elemento, kaip antai tokios įmonės identifikavimas vykstant procedūrai (šio sprendimo 186 punkte minėto Sprendimo *ArcelorMittal Luxembourg ir kt. prieš Komisiją* 145 punktas).

205 Iš prieš tai išdėstytų argumentų, susijusių su Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 3 ir 4 dalių prasme ir apimtimi, matyti, kad, kadangi įmonė dalyvavo darant pažeidimą, t. y. galiausiai, kadangi ši įmonė ginčijamame sprendime taip apibūdinama, jos atžvilgiu nutrūksta senaties terminas dėl pranešimo apie tyrimo ar bylos aktą bent jau vienai įmonei (jai arba kitai), kuri taip pat apibūdinta kaip dalyvavusi darant pažeidimą.

206 Šiuo atveju reikia konstatuoti, kad ne tik ieškovė identifikuojama ginčijamame sprendime kaip dalyvavusi darant pažeidimą, bet ir kad visi šio ieškinio pagrindai, kuriais siekiama užginčyti tokį konstatavimą, buvo atmesti.

207 Iš to darytina išvada, jog, kad ir ką tvirtintų ieškovė, ji yra įmonė, dalyvavusi darant pažeidimą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 4 dalį. Ieškovės nurodyta aplinkybė, kad jai, kaip tiesioginei pažeidimo autorei, pažeidimas inkriminuotas tik antrame pranešime apie kaltinimus, o tai daugiau nei penkerius metus po pažeidimo pabaigos, neturi jokios reikšmės ir tai lemia Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 3 ir 4 dalių taikymo nežinojimas.

208 Be to, reikia pažymėti, kad akivaizdu, jog apie tyrimo ar persekiojimo veiksmus buvo pranešta „bent jau vienai įmonei, dalyvavusiai darant pažeidimą“, neatsižvelgiant į tai, ar kalbama apie 1997 ir 1999 m. Komisijos atliktus tyrimo veiksmus (žr. šio sprendimo 2 ir 5 punktus), apie 2000 m. liepos 26 d. pirmąjį pranešimą apie kaltinimus ar apie 2009 m. rugsėjo 15 d. antrąjį pranešimą apie kaltinimus.

209 Iš to išplaukia, jog, kad ir ką tvirtintų ieškovė, jos atžvilgiu senaties terminas buvo nutrauktas šiais skirtingais veiksmais. Ieškovės argumentą, kad Sprendime *ArcelorMittal Luxembourg ir kt. prieš Komisiją* (minėtas šio sprendimo 186 punkte) Pirmosios instancijos teismas nusprendė, jog su trečiaisiais asmenimis susiję tyrimo veiksmai nenutraukia senaties termino įmonėms, kurių tapatybę Komisija žinojo ir apie kurių dalyvavimą darant pažeidimą Komisija negalėjo nežinoti remiantis jos turimais duomenimis, lemia tiek Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 3 ir 4 dalių taikymo, tiek nagrinėjamo sprendimo argumentų nesupratimas (žr. šio sprendimo 204 punktą).

210 Dėl tvirtinimo, kad panaikinus Sprendimą 2004/337 Komisija negalėjo remtis šiuo sprendimu siekdama įrodyti, kad ieškovė „Komisijos sprendime, kuriuo nubaudžiama už pažeidimą“ buvo identifikuota kaip dalyvavusi pažeidime, reikia manyti, kad tokį teiginį dar kartą lemia senaties termino taikymo mechanizmo nesupratimas. Matyti, kad ieškovė ginčijamame sprendime identifikuota kaip dalyvavusi darant pažeidimą, o tai reiškia, kad tyrimo ir persekiojimo veiksmais, apie kuriuos priminta šio sprendimo 208 punkte, buvo veiksmingai nutrauktas senaties terminas jos atžvilgiu.

211 Galiausiai, kalbant apie teiginį, kad Pirmosios instancijos teismas ir Teisingumo Teismas tariamai „vystė nuomonę dėl veiksmingo senaties termino taisyklių taikymo“, kai jie nusprendė, kad senaties termino nutrūkimas dėl ieškinio pateikimo taikomas ne *erga omnes*, bet tik ieškovėms (186 punkte minėto Sprendimo *ArcelorMittal Luxembourg ir kt. prieš Komisiją* 158 punktas ir 41 punkte minėto Sprendimo *ArcelorMittal Luxembourg prieš Komisiją ir Komisija prieš ArcelorMittal Luxembourg ir kt.* 141–149 punktai), reikia pažymėti, kad šiuose sprendimuose Sąjungos teismo rasta išeitis *ex hypothesi* taikoma tik senaties termino sustabdymo atvejais (Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 6 dalis). Todėl tai niekaip nereiškia, kad senaties termino nutrūkimas (to paties reglamento 25 straipsnio 3 ir 4 dalys) netaikomas visoms pažeidime dalyvavusioms šalims. Be to, šio sprendimo 186 punkte minėtame Sprendime *ArcelorMittal Luxembourg ir kt. prieš Komisiją* Pirmosios instancijos teismas aiškiai atskyrė senaties termino nutraukimą, kurio *erga omnes* poveikis „aiškiai numatytas“ Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 4 dalyje, nuo senaties termino sustabdymo, kurio klausimas nebuvo „išspręstas“ (sprendimo 153 punkto pirmas sakinys).

212 Darant išvadą reikia laikyti, kad senaties terminas, kuris prasidėjo 1995 m. rugsėjo mėn., buvo nutrauktas ieškovės atžvilgiu įvairiais veiksmais, nurodytais šio sprendimo 208 punkte, ir ypač pirmuoju pranešimu apie kaltinimus (2000 m. liepos 26 d.).

213 Kadangi dėl šios priežasties senaties terminas pradėtas skaičiuoti iš naujo nuo pirmojo pranešimo apie kaltinimus, nuo 2002 m. balandžio 11 d. (ieškovės ieškinio pateikimo Pirmosios instancijos teismui byloje T-109/02 data) iki 2009 m. rugsėjo 3 d. (13 punkte minėto Sprendimo *PAK* data) jis buvo sustabdytas taikant Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 6 dalį, vėliau jis vėl buvo pradėtas skaičiuoti iki jo nutraukimo 2009 m. rugsėjo 15 d. antruoju pranešimu apie kaltinimus. Todėl senaties terminas tęsėsi nuo 2000 m. liepos 26 d. iki 2009 m. rugsėjo 15 d. išskaičiuojant jo sustabdymo laikotarpį - vienerius metus ir devynis mėnesius.

214 Dėl antrojo pranešimo apie kaltinimus (2009 m. rugsėjo 15 d.) senaties terminas pradėtas skaičiuoti iš pradžių, kol 2010 m. birželio 23 d., t. y. po devynių mėnesių, Komisija priėmė ginčijamą sprendimą.

215 Iš šių aplinkybių darytina išvada, kad ginčijamas sprendimas buvo priimtas nesuėjus Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 1 dalies b punkte numatytam penkerių metų senaties terminui.

216 Kalbant apie to paties reglamento 25 straipsnio 5 dalies antrame sakinyje numatytą 10 metų terminą, jo taip pat buvo laikomasi, nes, išskaičiavus sustabdymo laikotarpį vykstant teismo procesui (nuo 2002 m. balandžio 11 d. iki 2009 m. rugsėjo 3 d.), terminas nuo pažeidimo pabaigos (1995 m. rugsėjis) iki ginčijamo sprendimo (2010 m. birželis) yra septyneri metai ir keturi mėnesiai.

217 Atsižvelgiant į prieš tai išdėstytus argumentus, iš kurių matyti, kad senaties terminas ieškovės atžvilgiu nesuėjo, reikia atmesti šį ieškinio pagrindą.

Dėl ieškinio penktojo pagrindo, susijusio su gairių, bausmių individualizavimo ir proporcingumo principų bei pareigos motyvuoti pažeidimu

Dėl pirmos dalies, susijusios su atsisakymu sumažinti baudos dydį dėl faktinio ir teisinio šios procedūros konteksto

218 Ieškovė tvirtina, kad šios trys aplinkybės, susijusios, pirma, su jos negalėjimu pasinaudoti teise į gynybą, antra, su tuo, kad *Copigraph* jai priklausė tik trumpą laiką, nes ji pasitraukė iš rinkos, ir, trečia, su tuo, kad *Copigraph* vaidino „nepagrindinį vaidmenį“ ir dalyvavo kartelyje tik pasyviai ir per prievartą, turėtų pateisinti geroką baudos dydžio sumažinimą. Baudos dydžio sumažinimas juo labiau būtinas, jei ieškovei paskirtos baudos dydis būtų palygintas su baudos, paskirtos AWA, rinkos lyderei ir kartelio vadovei, dydžiu.

219 Komisija atsako, kad trys prieš tai minėtos aplinkybės arba jau buvo atmestos, arba nereikšmingos, arba į jas buvo atsižvelgta. Dėl ieškovės taikyto palyginimo su AWA, atsižvelgiant į kriterijus, kuriais rėmėsi Komisija, jis buvo „redukcinis ir apgaulingas“.

220 Visų pirma reikia priminti, kad, remiantis nusistovėjusia teismų praktika, nustatydama kiekvienos baudos dydį Komisija naudojasi tam tikra diskrecija (1995 m. balandžio 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Martinelli prieš Komisiją*, T-150/89, Rink. p. II-1165, 59 punktas ir 1998 m. gegužės 14 d. Sprendimo *Mo och Domsjö prieš Komisiją*, T-352/94, Rink. p. II-1989, 268 punktas). Tačiau ji turi atlikti vertinimą, laikydamasi Sąjungos teisės, kuri apima ne tik Sutarties nuostatas, bet ir bendruosius teisės principus (2009 m. liepos 9 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Peugeot ir Peugeot Nederland prieš Komisiją*, T-450/05, Rink. p. II-2533, 273 punktas). Taip pat reikia pažymėti, kad šis vertinimas pateikiamas patikrinti Sąjungos teismui, kuris privalo atlikti teisėtumo kontrolę ir remtis visiška jurisdikcija, kuri jam suteikta Reglamento Nr. 1/2003 31 straipsniu, remdamasis ne tik galimais viešąja tvarka grindžiamais argumentais, bet ir ieškovės nurodytais pagrindais ir jos pateiktais įrodymais, pagrindžiančius šiuos pagrindus (šiuo klausimu žr. 2011 m. gruodžio 8 d. Teisingumo Teismo sprendimų *Chalkor prieš Komisiją*, C-386/10 P, Rink. p. I-13085, 62–64 punktus ir *KME Germany ir kt. prieš Komisiją*, C-389/10 P, Rink. p. I-12789, 129–131 punktus).

221 Remiantis nusistovėjusia teismų praktika pažeidimo sunkumas nustatomas remiantis daugeliu veiksnių, pavyzdžiui, specifinėmis bylos aplinkybėmis, kontekstu ir baudų atgrasomuoju poveikiu (šio sprendimo 33 punkte minėto Teisingumo Teismo sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 241 punktas ir 2007 m. gegužės 10 d. Sprendimo *SGL Carbon prieš Komisiją*, C-328/05 P, Rink. p. I-3921, 43 punktas).

222 Šiuo atveju iš ginčijamo sprendimo matyti, kad Komisija ieškovei skirtos baudos dydį nustatė pagal bendrą metodą, įtvirtintą gairėse, kurių 1 punkto pirmoje pastraipoje numatyta, kad „pagrindinį baudos dydį lemia pažeidimo sunkumas ir trukmė, kurie yra vieninteliai kriterijai, numatyti Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalyje“.

223 Argumentą, kad baudos dydį reikia sumažinti atsižvelgiant į tai, jog ieškovė negalėjo gintis dėl ilgo laiko tarpo nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus, reikia atmesti kaip nepagrįstą remiantis argumentais, pateiktais nagrinėjant ketvirtąjį panaikinimo pagrindą.

224 Argumentą, kad baudos dydį reikia sumažinti atsižvelgiant į tai, kad *Copigraph* ieškovei priklausė tik trumpą laiką ir vėliau pasitraukė iš rinkos, taip pat reikia atmesti, nes nebuvo ginčijama, kad ieškovė buvo *Copigraph* patronuojančioji bendrovė per visą pažeidimo darymo laikotarpį. Aplinkybė, kad ieškovė perleido *Copigraph* ir pasitraukė iš rinkos pasibaigus pažeidimui, neturėtų pateisinti baudos dydžio sumažinimo.

225 Dėl argumento, kad *Copigraph* vaidino „nepagrindinį vaidmenį“ rinkoje, reikia pažymėti, kad į tai Komisija atsižvelgė apskaičiuodama baudos dydį. Iš tiesų tokia aplinkybė atsispindi *Copigraph* apyvartoje, į kurią buvo atsižvelgta nustatant pagrindinį baudos dydį vadovaujantis pažeidimo sunkumu (žr. ginčijamo sprendimo 434–437 konstatuojamąsias dalis).

226 Dėl aplinkybės, kad *Copigraph* Komisijos buvo kaltinama dėl pasyvaus ir prievartinio dalyvavimo kartelyje, reikia pažymėti, kad, priešingai, Komisija laikė, jog *Copigraph* ir ieškovė, kaip ir visi kiti kartelio nariai, buvo aktyvios narės (ginčijamo sprendimo 455 konstatuojamoji dalis) ir kad, kalbant apie dalyvavimą per prievartą, susijusios įmonės turėjo informuoti Komisiją apie neteisėtus veiksmus ir grėsmę jų konkurentams, kad tokie veiksmai būtų nutraukti (ginčijamo sprendimo 456 konstatuojamoji dalis).

227 Galiausiai, kalbant apie tai, kad ieškovei paskirtos baudos dydis buvo panašus į karteliui vadovaujančiai AWA paskirtą baudą vertinant procentais nuo rinkoje realizuotos apyvartos, pakanka pažymėti, kad ši aplinkybė yra visiškai atsitiktinė.

228 Iš tiesų tiek ieškovei paskirta bauda (21,26 milijonai eurų, t. y. 35,43 % ieškovės apyvartos nagrinėjamoje rinkoje), tiek AWA paskirta bauda (141,75 milijonai eurų, t. y. 37,26 % AWA apyvartos nagrinėjamoje rinkoje) yra tik Komisijos atlikto gairių metodo taikymo kiekvienu konkrečiu šių dviejų įmonių atveju remiantis bausmių individualizavimo principu rezultatas (kalbant apie ieškovę žr. ginčijamo sprendimo 414-479 konstatuojamąsias dalis, o tiksliau - 436, 442, 443, 450-453, 461, 468, 473 ir 479 konstatuojamąsias dalis; kalbant apie AWA žr. Sprendimo 2004/337 369-461 konstatuojamąsias dalis, o tiksliau - 409, 412, 415-417, 424, 432, 433, 448, 452 ir 461 konstatuojamąsias dalis).

229 Iš to, kas pasakyta, išplaukia, kad reikia atmesti šią ieškinio penktojo pagrindo dalį.

Dėl antros dalies, susijusios su atsisakymu sumažinti baudos dydį dėl savaiminio kopijavimo popieriaus sektoriaus krizės

230 Ieškovė tvirtina, kad kartelis, atsiradęs tam, kad būtų gauta maksimali nauda iš klestinčio sektoriaus, neturėtų būti vertinamas taip griežtai, kaip kartelis, atsiradęs siekiant išvengti didelio sektoriaus smukimo. Komisijos praktikoje yra tokių pavyzdžių ir apie tokią būtinybę buvo priminta nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu.

231 Šioje byloje buvo remtasi dideliu rinkos smukimu ir, be to, jis buvo nurodytas Komisijos, tačiau, to nemotyvuojant, buvo atmestas į jį neatsižvelgus, nors didelis rinkos smukimas tęsėsi.

232 Komisija atsako, kad ji atsižvelgė į sektoriaus ekonominę situaciją. Ji primena, kad palyginimas su ankstesniais precedentais neturi reikšmės. Be to, krizė iš tikrųjų turėjo įtakos sektoriui tik pažeidimo pabaigoje, o tai ne tik kad nėra lengvinanti aplinkybė, bet ir patvirtina išvadą, kad kartelis tik dirbtinai pratęsė nepataisomai blogą padėtį. Be to, remiantis teismų praktika, blogos sektoriaus finansinės padėties Komisija neprivalo laikyti lengvinančia aplinkybe. Tolesnis sektoriaus smukimas po Sprendimo 2004/337 priėmimo yra nereikšmingas.

233 Kalbant apie šią ieškinio penktojo pagrindo dalį reikia pažymėti, kad ieškovė neturėtų remtis argumentu dėl tariamo savaiminio kopijavimo sektoriaus krizės, kaltindama Komisiją nepripažinus, kad tai lengvinanti aplinkybė apskaičiuojant baudos dydį.

234 Iš tiesų, kaip tai Komisija aiškiai nurodė ginčijamo sprendimo 460 konstatuojamojoje dalyje ir kaip tai matyti iš nusistovėjusios teismų praktikos, ši institucija nėra įpareigota blogą atitinkamo sektoriaus finansinę padėtį laikyti lengvinančia aplinkybe ir vien dėl to, kad ankstesnėse bylose Komisija į ekonominę sektoriaus padėtį atsižvelgdavo kaip į lengvinančią aplinkybę, ji neprivalo toliau taikyti tokios praktikos (2006 m. gruodžio 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo *Raiffeisen Zentralbank Österreich ir kt. prieš Komisiją*, T-259/02-T-264/02 ir T-271/02, Rink. p. II-5169, 510 punktas; šio sprendimo 45 punkte minėto Sprendimo *Prym ir Prym Consumer prieš Komisiją* 208 punktas ir 2010 m. gegužės 19 d. Sprendimo *Wieland-Werke ir kt. prieš Komisiją*, T-11/05, neskelbiamo Rinkinyje, 227 punktas).

235 Kaip teisingai nurodė Komisija (ginčijamo sprendimo 460 konstatuojamoji dalis), bendra taisyklė ta, kad karteliai atsiranda tuo momentu, kai sektorius susiduria su sunkumais. Jei būtų laikomasi ieškovės samprotavimo, baudos turėtų būti nuolat sumažinamos beveik visais atvejais (žr., dėl panašių samprotavimų, 234 punkte minėto Sprendimo *Raiffeisen Zentralbank Österreich ir kt. prieš Komisiją* 510 punktą; 45 punkte minėto Sprendimo *Prym ir Prym Consumer prieš Komisiją* 207 punktą ir 234 punkte minėto Sprendimo *Wieland-Werke ir kt. prieš Komisiją* 227 punktą).

236 Iš to darytina išvada, kad reikia atmesti šią dalį.

Dėl trečios dalies, susijusios su pareiga motyvuoti kalbant apie baudos dydžio apskaičiavimo kriterijus

237 Ieškovė tvirtina, kad nei viena iš 65 ginčijamo sprendimo konstatuojamųjų dalių, skirtų korekcinėms priemonėms, jai neleidžia žinoti, į kokią jos asmeninio dalyvavimo darant pažeidimą proporciją buvo atsižvelgta apskaičiuojant baudos dydį.

238 Komisija tvirtina, kad ši kritika nereikšminga, nes pažeidimas, kuriuo kaltinama ieškovė dėl jos asmeninio dalyvavimo jį darant, yra tas pats, kaip ir tas, kuriuo ji kaltinama dėl atsakomybės už neteisėtus jos dukterinės bendrovės veiksmus. Kadangi tai tas pats pažeidimas, kuriuo kaltinama ta pati įmonė, apskaičiuojant baudos dydį nereikia daryti skirtumo tarp dviejų statusų, dėl kurių ieškovė yra baudžiama.

239 Reikia pažymėti, kad ši dalis grindžiama jau atmesta prielaida (žr. šio sprendimo 173–176 punktus), kad ieškovė, kaip tiesioginė pažeidimo autorė, kaltinama atskiru pažeidimu, nei ji kaltinama kaip *Copigraph* patronuojančioji bendrovė.

240 Tačiau, kaip buvo nurodyta prieš tai, pažeidimas, kuriame dalyvavo ieškovė, kaip tiesioginė jo autorė ir kaip *Copigraph* patronuojančioji bendrovė, yra tas pats. Be to, šis pažeidimas buvo inkriminuojamas ieškovei dėl šių dviejų skirtingų statusų.

241 Todėl, kalbant apie tą patį pažeidimą, kuriuo kaltinama ta pati įmonė, Komisija, apskaičiuodama baudos dydį, neturėjo išskirti šių dviejų statusų, dėl kurių ji buvo kaltinama.

242 Reikia pridurti, kad savo 2009 m. balandžio 2 d. išvadoje šio sprendimo 13 punkte minėtam Sprendimui *PAK* (Rink. p. I-7191, I-7196, 103 punktas) generalinis advokatas Y. Bot pažymėjo, kad tai, jog ieškovė Sprendime 2004/337 buvo laikoma atsakinga už pažeidimą ir dėl jos, kaip tiesioginės pažeidimo autorės, statuso, neturėjo jokios įtakos baudos dydžiui, nes šis dydis buvo nustatytas remiantis apyvarta savaiminio kopijavimo popieriaus rinkoje, kurį visą realizavo jos dukterinė bendrovė *Copigraph*. Taip buvo nustatyta ir ginčijamame sprendime.

243 Iš prieš tai išdėstytų argumentų darytina išvada, kad apskaičiuojant baudos dydį nereikia išskirti statusų, dėl kurių ieškovė buvo pripažinta atsakinga už pažeidimą.

244 Todėl reikia atmesti šią dalį, susijusią su pareigos motyvuoti pažeidimu.

245 Kadangi nė viena šio ieškinio pagrindo dalis nėra pagrįsta, reikia jį atmesti.

Dėl ieškinio šeštojo pagrindo, susijusio su pranešimo dėl bendradarbiavimo ir proporcingumo bei vienodo vertinimo principų pažeidimu

246 Ieškovė mano, kad papildomo baudos dydžio sumažinimo 5 %, prieš tai ją jau sumažinus 20 % Sprendimu 2004/337, visiškai nepakanka.

247 Savo atsakyme į antrąjį pranešimą apie kaltinimus ieškovė prašė papildomai sumažinti baudos dydį remiantis pranešimo dėl bendradarbiavimo D punkto 2 dalimi. Iš tiesų ieškovė, atsižvelgdama į jos negalėjimą apsiginti dėl šio aspekto, nusprendė atsisakyti ginčyti *Copigraph* dalyvavimą kartelyje per visą Komisijos nustatytą pažeidimo darymo laikotarpį, t. y. nuo 1992 m. sausio iki 1995 m. rugsėjo. Taip ieškovė pripažino *Copigraph* dalyvavimą pažeidime dėl papildomo 25 mėnesių laikotarpio, tuo tarpu kai *Copigraph* pripažino savo dalyvavimą tik dėl 21 mėnesio laikotarpio. Tačiau, pažymi ieškovė, dėl faktinių aplinkybių dėl dar ilgesnio laikotarpio neginčijimo Komisijos baudos dydžio sumažinimas 75 % mažesnis už jau suteiktą baudos dydžio sumažinimą.

248 Be to, ieškovė kritikuoja Komisijos motyvus, kuriais ji remiasi siekdama sumažinti baudos dydį papildomai tik 5 %, pagal kuriuos faktinių aplinkybių neginčijimas jai netrukdė pateikti įvairius argumentus, kuriais ginčijama Komisijos kompetencija, o tai nepalengvino šios institucijos užduoties.

Ieškovė tvirtina, kad ji tik teisėtai reikalavo galimybės pasinaudoti savo teise į gynybą ir pripažinti suėjus senaties terminą. Dėl Komisijos klaidų jos atžvilgiu ji neteko galimybės tiek apsiginti, tiek bendradarbiauti dėl to, kas nepriskirtina faktinių aplinkybių neginčijimui, nes ji negalėjo susisiekti su liudytojais ir prieiti prie archyvų. Ši situacija reiškia nevienodą ieškovės vertinimą, palyginti su kitomis įmonėmis.

249 Komisija atsako, kad ieškovės argumentai dėl skaičių neturi prasmės. Baudos dydis buvo sumažintas iš principo dėl bendradarbiavimo iki išsiunčiant pranešimą apie kaltinimus. Sumažinimas dėl bendradarbiavimo nebūtų proporcingas pripažinto ar neginčijamo pažeidimo trukmei. Baudos sumažinimu kompensuojama už tai, kad buvo palengvintas Komisijos darbas.

250 Ieškovės faktinių aplinkybių neginčijimas konstatuotas po antrojo pranešimo apie kaltinimus, o tai, kad Pirmosios instancijos teismas 10 punkte minėtame Sprendime *Bolloré* atmetė šalių argumentus dėl pažeidimo trukmės patvirtina Komisijos vertinimą šiuo aspektu. Todėl iškovė iš tikrųjų nebeturėjo kito pasirinkimo, kaip tik neginčyti pažeidimo trukmės. Be to, ieškovės nurodymas, kad ji atsisako ginčyti pažeidimą, nes ji nebegalėjo užsitikrinti savo gynybos, liudija apie tai, kad jos elgesys po antrojo pranešimo apie kaltinimus nebuvo grindžiamas bendradarbiavimu su Komisija.

251 Nėra nieko keisto, kad Komisija atsižvelgia į tai, jog ieškovė nurodė daug argumentų, kurie nepalengvino jos užduoties.

252 Galiausiai ieškovė turėjo naudos dėl jos buvusios dukterinės bendrovės bendradarbiavimo iki pranešimo apie kaltinimus, o tai palanku jos atžvilgiu atsižvelgiant į Komisijos praktiką nesuteikti pranašumo buvusiai patronuojančiajai bendrovei dėl jos buvusios dukterinės bendrovės bendradarbiavimo. Jei Bendrasis Teismas manytų, kad ieškovei bauda neturėtų būti papildomai sumažinta 5 %, Komisija neprieštarautų, kad bauda ieškovei būtų padidinta.

253 Reikia priminti, kad, remiantis teismų praktika, baudų sumažinimas dėl atliekant Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimus dalyvaujančių įmonių bendradarbiavimo pagrįstas tuo, kad toks bendradarbiavimas palengvina Komisijos užduotį (85 punkte minėto Pirmosios instancijos teismo sprendimo *BPB de Eendracht prieš Komisiją* 325 punktas; 1998 m. gegužės 14 d. sprendimų *Finnboard prieš Komisiją*, T-338/94, Rink. p. II-1617, 363 punktas ir *Mayr-Melnhof prieš Komisiją*, T-347/94, Rink. p. II-1751, 330 punktas).

254 Baudos sumažinimas remiantis pranešimu dėl bendradarbiavimo gali būti pateisinamas tik tuomet, jei pateikta informacija ir apskritai suinteresuotosios įmonės elgesys gali būti šiuo atžvilgiu laikomi tikro jos bendradarbiavimo įrodymu. Kaip išplaukia iš pranešime dėl bendradarbiavimo, būtent jo įvade ir D punkto 1 dalyje, vartojamos pačios bendradarbiavimo sąvokos, mažesnė bauda, remiantis šiuo pranešimu, gali būti skiriama tik jei suinteresuotosios įmonės elgesys rodo norą bendradarbiauti (33 punkte minėto Sprendimo *Dansk Rørindustri ir kt. prieš Komisiją* 395 ir 396 punktai bei 78 punkte minėto Sprendimo *Degussa prieš Komisiją* 383 punktas).

255 Reikia priminti, kad šiuo atveju baudos dydžio sumažinimas 20 % remiantis pranešimo dėl bendradarbiavimo D punkto 2 dalimi grindžiamas tuo, kad *Copigraph* atsiuntė Komisijai iki pirmojo pranešimo apie kaltinimus dokumentus ir informaciją už laikotarpį nuo 1993 m. rugsėjo mėn. iki 1995 m. gegužės mėn., kurie padėjo patvirtinti pažeidimo buvimą šiuo laikotarpiu (žr. Sprendimo 2004/337 70, 446, 449 ir 452 konstatuojamąsias dalis bei ginčijamo sprendimo 463–466 konstatuojamąsias dalis).

256 Baudos dydžio papildomas sumažinimas 5 % ginčijamame sprendime grindžiamas aplinkybe, kad ieškovė savo atsakyme dėl antrojo pranešimo apie kaltinimus (šio atsakymo 118 punktas) pareiškė daugiau nebeginčysianti faktinių aplinkybių už laikotarpį nuo 1992 m. sausio mėnesio įskaitytinai iki 1993 m. rugsėjo mėn. neįskaitytinai (ginčijamo sprendimo 471 konstatuojamoji dalis).

257 Argumentą, kad dėl to, jog ieškovė neginčijo faktinių aplinkybių dėl ilgesnio laikotarpio (25 mėnesiai ieškovės teigimu), nei pažeidimo laikotarpis, kurio neginčijo *Copigraph* (21 mėnuo ieškovės teigimu), Komisijos suteiktas papildomas baudos dydžio sumažinimas (5 %) 75 % mažesnis nei sumažinimas 20 % Sprendime 2004/337, reikia atmesti, ir tai neatsižvelgiant į aplinkybę, kad ieškovė neginčijo faktinių aplinkybių tik už 20 mėnesių, bet ne už 25 mėnesių laikotarpį.

258 Reikia pažymėti, kad baudos dydžio sumažinimas pagal pranešimą dėl bendradarbiavimo nustatomas ne proporcingai pagal pripažinto ar neginčyto pažeidimo trukmę, bet konkrečiai pagal tai, ar dėl bendradarbiavimo palengvėjo Komisijos darbas. Komisijos užduoties nepalengvina faktinių aplinkybių neginčijimas, jei ši institucija jau turi pakankamai įrodymų nagrinėjamoms faktinėms aplinkybėms įrodyti (šiuo klausimu žr. 148 punkte minėto Sprendimo *Erste Group Bank ir kt. prieš Komisiją* 288–290 punktus).

259 Šiuo aspektu reikia pažymėti, kad pradinis baudos dydžio sumažinimas 20 % buvo suteiktas dėl *Copigraph* bendradarbiavimo su Komisija iki pirmojo pranešimo apie kaltinimus. Kaip pažymėjo Komisija, dėl aktyvaus bendradarbiavimo, pasireiškiančio, kaip ir *Copigraph* atveju, pateikiant informaciją, kuri yra daugiau nei paprastas atsakymas į prašymą pateikti paaiškinimus, labiau palengvinamas šios institucijos darbas, nei dėl paprasto faktinių aplinkybių neginčijimo po pranešimo apie kaltinimus.

260 Be to, šiuo atveju ieškovės faktinių aplinkybių už laikotarpį nuo 1992 m. sausio mėn. iki 1993 m. rugsėjo mėn. neginčijimas konstatuotas ne tik po pirmojo pranešimo apie kaltinimus, bet ir po to, kai Pirmosios instancijos teismas 10 punkte minėtame Sprendime *Bolloré* nagrinėjo ir atmetė visus skirtingų ieškovių nurodytus motyvus, susijusius su pažeidimo trukme (žr. sprendimo 244–371 punktus). Šiame sprendime Pirmosios instancijos teismas pritarė Komisijos pozicijai dėl antikonkurencinio susirinkimų, kuriuose dalyvavo įvairios Sprendime 2004/337 nurodytos įmonės, tarp jų - *Copigraph*, tikslo. 10 punkte minėtas Sprendimas *Bolloré*, nors ir panaikintas ieškovės atžvilgiu dėl teisės į gynybą pažeidimo, praktiškai nepatvirtina Komisijos vertinimo dėl pažeidimo trukmės. 13 punkte minėtame Sprendime *PAK* (žr. ypač 77–81 ir 97–99 punktus) Teisingumo Teismas atmetė argumentus dėl pažeidimo trukmės.

261 Esant šioms sąlygoms Komisija pagrįstai galėjo teigti, kad tai, jog ieškovė savo atsakyme į antrąjį pranešimą apie kaltinimus neginčijo *Copigraph* dalyvavimo pažeidime laikotarpiu nuo 1992 m. sausio mėn. iki 1993 m. rugsėjo mėn., iš tikrųjų nepalengvino jos užduoties (ginčijamo sprendimo 472 konstatuojamoji dalis).

262 Kadangi šis konstatavimas savaime pateisina tai, kad nebūtų papildomai sumažintas baudos dydis ieškovei, negalima tvirtinti, kad Komisijos ieškovei vis dėlto suteiktas papildomas baudos dydžio sumažinimas 5 % dėl ginčijamo sprendimo 473 konstatuojamoje dalyje nurodytų motyvų yra akivaizdžiai nepakankamas.

263 Iš prieš tai išdėstytų argumentų darytina išvada, kad reikia atmesti šį ieškinio pagrindą nepaisant ieškovės pateiktos kritikos dėl ginčijamo sprendimo 473 konstatuojamoje dalyje nurodytų Komisijos motyvų vis dėlto suteikiant papildomą baudos dydžio sumažinimą 5 % (žr. šio sprendimo 248 punktą).

264 Kalbant apie šią kritiką vis dėlto reikia pažymėti, kad pareiškimas ginčijamo sprendimo 473 konstatuojamoje dalyje, kad tai, jog ieškovė „daugiau nebeginčija faktinių aplinkybių, jai netrukdė pateikti visų kitų argumentų, kuriais ginčijama Komisijos kompetencija, o tai akivaizdžiai nepalengvino Komisijos užduoties“, priešingai, nei tvirtina ieškovė, nėra stebinantis.

265 Komisija tik iš esmės konstatavo, kad ieškovės faktinių aplinkybių neginčijimą lėmė ne realus noras bendradarbiauti su Komisija ir todėl palengvinti jos užduotį, bet kad šis neginčijimas buvo neatskiriamai susijęs su ieškovės argumentais, jog ji dėl Komisijos klaidos tariamai neteko galimybės

apsiginti. Toks ieškovės faktinių aplinkybių neginčijamas iš tikrųjų neįrodo jos tikro noro bendradarbiauti, kurio reikia tam, kad būtų sumažintas baudos dydis (žr. šio sprendimo 254 punkte nurodytą teismo praktiką).

266 Todėl Komisija nesuformulavo jokių priekaištų ieškovei kalbant apie jos gynybos priemones ir neneigė jos teisės pateikti jos norimus argumentus. Ji tik konstatavo, kad ieškovė turi prisiimti savo gynybos priemonių pasirinkimo pasekmes.

267 Ieškovės argumentą, kad dėl Komisijos klaidos ji neteko galimybės ne tik apsiginti, bet ir bendradarbiauti dėl to, kas nepriskirtina neginčijamoms faktinėms aplinkybėms, ir pagal kurį tai lemia vienodo jos ir kitų pažeidimu kaltinamų įmonių vertinimo pažeidimą, reikia atmesti. Iš tiesų jau buvo konstatuota nagrinėjant ketvirtąjį ieškinio pagrindą, kad Komisija niekaip nebuvo atsakinga už tariamą ieškovės negalėjimą apsiginti antroje administracinėje procedūroje. Be to, kaip tai buvo konstatuota šio sprendimo 154 punkte, šį tariamą negalėjimą apsiginti paneigia tai, kad savo ieškinyje byloje T-109/02 ieškovė ginčijo pažeidimo trukmę.

268 Iš prieš tai išdėstytų argumentų darytina išvada, kad reikia atmesti šį ieškinio pagrindą.

269 Kadangi nepagrįstas nė vienas ieškovės nurodytas pagrindas jos reikalavimams tiek dėl panaikinimo, tiek dėl pakeitimo pagrįsti, reikia atmesti visą ieškinį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

270 Pagal Procedūros reglamento 87 straipsnio 2 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jeigu laimėjusi šalis to reikalavo. Kadangi ieškovė pralaimėjo bylą, ji turi padengti Komisijos išlaidas pagal šios pateiktus reikalavimus.

Remdamasis šiais motyvais,

BENDRASIS TEISMAS (antroji kolegija)

nusprendžia:

1. Atmesti ieškinį.

2. Įpareigoti *Bolloré* padengti savo ir Europos Komisijos nurodytas bylinėjimosi išlaidas.

N. J. Forwood F. Dehousse J. Schwarcz

Paskelbta 2012 m. birželio 27 d. viešame posėdyje Liuksemburge.

Parašai.

Turinys

Faktinės bylos aplinkybės 1

Procesas ir šalių reikalavimai 4

Dėl teisės 4

Dėl pirmojo ieškinio pagrindo, susijusio su EŽTK 6 ir 7 straipsnių bei Chartijos 41, 47 ir 49 straipsnių pažeidimu 5

Dėl pirmos dalies, susijusios su nullum crimen, nulla poena sine lege ir teisinio saugumo principų, įtvirtintų EŽTK 6 ir 7 straipsniuose ir Chartijos 47 bei 49 straipsniuose, ir Europos Sąjungos valstybių narių pripažįstamo baudų individualizavimo principų pąeidimu. 5

Dėl antros dalies, susijusios su tuo, kad ieškovės apklausos sąlygos pažeidžia EŽTK 6 straipsnyje ir Chartijos 41 bei 47 straipsniuose numatytą teisę į teisingą procesą bei nešališkumo reikalavimą 8

Dėl ieškinio trečiojo pagrindo, susijusio su vienodo požiūrio principo pažeidimu 11

Dėl ieškinio ketvirtojo pagrindo, susijusio su protingo termino pažeidimu ir negalėjimu apsiginti dėl to, kad praėjo daug laiko nuo pažeidimo pabaigos iki antrojo pranešimo apie kaltinimus 12

Dėl ieškinio antrojo pagrindo, susijusio su senaties termino taisyklių pažeidimu 22

Dėl ieškinio penktojo pagrindo, susijusio su gairių, bausmių individualizavimo ir proporcingumo principų bei pareigos motyvuoti pąeidimu 25

Dėl pirmos dalies, susijusios su atsisakymu sumažinti baudos dydį dėl faktinio ir teisinio šios procedūros konteksto 25

Dėl antros dalies, susijusios su atsisakymu sumažinti baudos dydį dėl savaiminio kopijavimo popieriaus sektoriaus krizės 27

Dėl trečios dalies, susijusios su pareiga motyvuoti kalbant apie baudos dydžio apskaičiavimo kriterijus .. 28

Dėl ieškinio šeštojo pagrindo, susijusio su pranešimo dėl bendradarbiavimo ir proporcingumo bei vienodo vertinimo principų pąeidimu 28

Dėl bylinėjimosi išlaidų 31